

Fimea kehittää, arvioi ja informoi

JULKAISUSARJA 5/2012

APTEEKKIEN TILINPÄÄTÖSANALYYSI VUOSILTA 2008–2011

Antti Mäntylä, Esa Kokki, Vesa Kiviniemi
& Pertti Happonen

fimea

APTEEKKIEN TILINPÄÄTÖSANALYYSI VUOSILTA 2008–2011

Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2012

© Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
2012

Julkaisija

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
Postiosoite: PL 55, 00034 Fimea
Puh. vaihde: 029 522 3341
www.fimea.fi

Taitto

Edita Prima Oy

www.fimea.fi/laaketieto/julkaisu

ISBN 978-952-5624-27-4

ISSN-L 1799-7135
ISSN 1799-7143 (verkkajulkaisu)

KÄSIKIRJOITTAJAT

Antti Mäntylä

FaT, MBA
Kehittämispäällikkö
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

Esa Kokki

FT
Lääketaloustieteilijä
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

Vesa Kiviniemi

FL
Tilastotieteilijä
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

Pertti Happonen

LL, MPH
Johtaja
Lääkehoitojen arviointi -prosessi, Fimea

fimea

SISÄLLYSLUETTELO

APTEEKKIEN TILINPÄÄTÖSANALYYSI VUOSILTA 2008–2011

TIIVISTELMÄ.....	4	5.	HEIKOSTI KANNATTAVIEN APTEEKKIEN OMINAISPIIRTEITÄ.....	14
RESUMÉ	5	5.1	Kannattavuusrajan määrittely	14
ABSTRACT	6	5.2	Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä ja sijainti	14
1. JOHDANTO	7	5.3	Heikosti kannattavien apteekkien kulurakenne	15
2. SELVITYKSEN TAVOITTEET	8	5.4	Heikosti kannattavien apteekkien taloudellisen tilan muutokset.....	15
3. AINEISTO JA MENETELMÄT.....	8	6.	APTEEKKIEN VAKAVARAISUUS JA VAIHTO-OMAISUUS	18
4. YLEISKUVA APTEEKKIEN KANNATTAVUUDESTA	10	7.	JOHTOPÄÄTÖKSET	19
4.1 Liikevaihto	10	LÄHTEET	20	
4.2 Myyntikate.....	11	LIITTEET	21	
4.3 Liikevoitto (tappio).....	11			
4.4 Palkka-, toimitila- ja muut liiketoiminnan kulut ..	12			

TIIVISTELMÄ

Mäntylä A, Kokki E, Kiviniemi V, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2008–2011. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 5/2012. 33 s. ISBN 978-952-5624-27-4 (pdf).

Tausta

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen laissa määrättyihin tehtäviin kuuluu apteekkien toimilupamenettelyn ja valvonnan sekä kehittämistehtävien lisäksi lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden ja apteekkiverkoston kattavuuden varmistaminen. Fimean vuonna 2011 julkaiseman selvityksen mukaan apteekkipalveluiden maankattava saatavuus ei heikentynyt apteekkitoiminnan kannattavuuden alenemisesta huolimatta. Lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden turvaamiseksi on kuitenkin tärkeää seurata säännöllisesti apteekkitalouden kehittymistä, jotta voidaan tarvittaessa tehdä uudistuksia lääkelaajaverkoston toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Tavoitteet

Selvityksen tavoitteena oli tarkastella apteekkien talouden kehittymistä vuosina 2008–2011.

Menetelmät

Tilinpäätösanalyysi pohjautui taloustietoihin, joita apteekkarit olivat lähettäneet Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuselle apteekkimaksun määräämistä varten. Tilinpäätösanalyysissä olivat mukana ne yksityiset apteekit, jotka olivat toiminnassa koko tarkastelujakson ajan ja joilla oli täysi tilikausi vuosilta 2008–2011. Aineisto analysoitiin kuvailevin menetelmin.

Tilinpäätösanalyysi jaettiin kolmeen osaan. Ensimmäisessä osiossa arvioitiin apteekkien liikevaihtoa, lääkkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myyntiä, myyntikatetta, liikevoittoa ennen veroja sekä palkka-, toimitila- ja muita liiketoiminnan kuluja. Tämän osan tulokset esitetään sekä koko aineistosta että liikevaihtoryhmittäin.

Toisessa osiossa pyrittiin tunnistamaan ja tarkastelemaan heikosti kannattavien apteekkien ominaispiirteitä. Arvioinnissa hyödynnettiin vuonna 2011 määriteltyä, apteekin toiminnan liikeloudellista mielekkyyttä kuvaavaa ja liikevoittoon perustuvaa kannattavuusrajaa. Tässä osiossa arvioitiin myös sitä, onko heikompi kannattavuus satunnaista tai tilapäistä tietyille apteekille yksittäisenä vuonna vai onko se pidemmän aikavälin ilmiö.

Kolmannessa osiossa arvioitiin apteekkien vakavaraisuutta ja vaihto-omaisuutta käytettävissä olleiden tasetietojen avulla.

Tulokset

Apteekkien vuosina 2008–2010 tapahtunut liikevaihdon lasku

oli taittunut niin, että vuonna 2011 liikevaihto oli jälleen vuoden 2008 tasolla. Lääkemyyntin laskua hillitäkseen apteekit olivat lisänneet yleisten kauppatavaroiden myyntiä. Vajaa kolmannes apteekteista ilmoitti harjoittavansa apteekin tiloissa myös muuta liiketoimintaa.

Vuonna 2011 apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen veroja oli 239 000 euroa, joka oli 13,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008. Apteekkien keskimääräinen liikevoitto on laskenut vuosittain. Reilulla kolmella prosentilla apteekteista vaikuttaisi olevan pidemmän aikavälin kannattavuusongelmia. Suurella osalla heikosti kannattavista apteekteista oli suuremmat toimitilavuokrat, palkkakulut ja muut liiketoiminnan kulut kuin muilla vastaavan kokoisilla apteekteilla. Heikosti kannattavat apteekit sijaitsivat enimmäkseen kaupungeissa, mutta maaseudulla niiden määrä oli kasvanut. Apteekteista puolella yhtiön vakavaraisuus oli omavaraisuusasteella mitattuna hyvä.

Johtopäätökset

Kannattavuuden alenemisesta huolimatta apteekkitoiminta on edelleen pääsääntöisesti liikeloudellisesti hyvin kannattavaa. Tältä osin lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden laajamittaisista heikentymistä ei ole havaittavissa. Lisäksi kolmannes apteekteista on ilmoittanut harjoittavansa tiloissaan myös muuta liiketoimintaa. Yhtiötoiminnalla lienee merkittävää vaikutusta apteekkialan todelliseen kannattavuuteen, mitä tulisi selvittää yksityiskohtaisemmin.

Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä on kuitenkin lisääntynyt erityisesti maaseudulla. Kaikista heikosti kannattavista apteekteista yli puolen vakavaraisuus oli heikko vuonna 2011. Pidemmällä aikavälillä näiden apteekkien taloudellinen elinvoimaisuus tai toiminnan harjoittamisen mielekkyyks lienee huono, ellei taloudellinen tila muutu. Lisäksi apteekkitoiminta näyttää taloudellisessa mielessä jossain määrin polarisoituvan, mikä tarkoittaa, että apteekkien väliset erot liiketoiminnan kannattavuudessa kasvavat. Kannattavan apteekkitoiminnan edellytyksinä vaikuttaisivat olevan riittävä lääkemyyntin volyymi ja siihen tarkoituksenmukaisesti suhteutettu kustannusraakenne.

Apteekkien taloudellinen polarisoituminen ja niiden lääkemyyntin rakenteen vaihtelu aiheuttavat sen, että koko apteekkialaa koskevilla uudistuksilla voi olla haasteellista parantaa yksittäisten apteekkien liiketoimintaedellytyksiä. Mikäli kaikkien apteekkien liiketoimintaedellytykset halutaan turvata, tarvitaan todennäköisesti useita kohdennettuja ja vaihteellaisia uudistuksia sekä rakenteeseen että rahoitukseen.

RESUMÉ

Mäntylä A, Kokki E, Kiviniemi V, Happonen P. Apotekens bokslutsanalys för åren 2008–2011. Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet. Publikationsserien Fimea utvecklar, utvärderar och informerar 5/2012. 33 s. ISBN 978-952-5624-27-4 (pdf).

Bakgrund

De lagstadgade uppgifterna för Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet omfattar apotekens koncessionsförfarande, övervakning av apoteken och utvecklingsarbete samt säkerställande av tillgången till läkemedel i hela landet och ett omfattande apoteksnätverk. Enligt en utredning som Fimea publicerade år 2011 försvagades den nationella tillgången till apotekstjänster inte trots att apoteksverksamhetens lönsamhet sjönk. För att säkerställa tillgången till läkemedel i hela landet är det dock viktigt att regelbundet följa upp hur apotekens ekonomi utvecklas, så att reformer kan genomföras för att trygga förutsättningarna för läkemedelsdistributionsnätverkets verksamhet.

Mål

Målet för utredningen var att granska hur apotekens ekonomi har utvecklats åren 2008–2011.

Metoder

Bokslutsanalysen baserar sig på ekonomiska data som apotekare har lämnat in till Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet för fastställandet av apoteksavgiften. Bokslutsanalysen omfattar de privata apotek som var verkamma under hela den analyserade perioden och som hade en fullständig redovisningsperiod åren 2008–2011. Materialet analyserades med beskrivande metoder.

Bokslutsanalysen delades i tre delar. Den första delen utvärderade apotekens omsättning, försäljning av läkemedel och allmänna varor, försäljningsbidrag, rörelsevinst före skatt samt lönekostnader och kostnader för lokaler och andra verksamhetskostnader. Resultaten för denna del presenteras både på basis av hela materialet och enligt omsättningsgrupp.

Syftet med den andra delen var att identifiera och granska utmärkande drag för apotek med dålig lönsamhet. I utvärderingen användes den år 2011 definierade lönsamhetsgränsen som beskriver apoteksverksamhetens företagsekonomiska framgång baserat på rörelsevinst. Denna del utvärderade också om ett visst apoteks sämre lönsamhet under ett enstaka år är sporadiskt eller tillfälligt eller ett mera långvarigt fenomen.

Den tredje delen utvärderade apotekens soliditet och omsättningsstillgångar på basis av tillgängliga balansräkningar.

Resultat

Minskningen av apotekens omsättning åren 2008–2010 avstannade, då omsättningen år 2011 var tillbaka på nivån för 2008. För att kompensera minskningen av läkemedelsförsäljningen hade apoteken ökat försäljningen av allmänna varor. En knapp tredjedel av apoteken uppgav att de även utövade annan affärsverksamhet i apotekets lokaler.

År 2011 var apotekens genomsnittliga rörelsevinst 239 000 euro före skatt, vilket var 13,5 procent mindre än år 2008. Apotekens genomsnittliga rörelsevinst minskade varje år under den analyserade perioden. Drygt tre procent av apoteken verkar ha långvariga lönsamhetsproblem. En stor del av apoteken med dålig lönsamhet hade högre hyror, lönekostnader och andra verksamhetskostnader än andra apotek av motsvarande storlek. De flesta apoteken med dålig lönsamhet låg i städer, men antalet sådana apotek hade ökat även på landsbygden. Hälften av alla apotek hade god ekonomisk soliditet.

Slutsatser

Trots att lönsamheten har sjunkit, är apoteksverksamhet i regel fortfarande mycket lönsamt ur företagsekonomisk synpunkt. Således märks ingen omfattande försämring av tillgången till läkemedel i hela landet. Dessutom har en tredjedel av apoteken uppgett att de även utövar annan affärsverksamhet i apotekets lokaler. Sådan verksamhet torde ha signifikant inverkan på apoteksbranschens verkliga lönsamhet, vilket bör utredas i större detalj.

Antalet apotek med dålig lönsamhet har dock ökat särskilt på landsbygden. Av alla apotek med dålig lönsamhet hade över hälften låg soliditet år 2011. På lång sikt torde dessa apoteks ekonomiska livskraft och utsikter för framgångsrik affärsverksamhet vara dåliga, om den ekonomiska situationen inte förändras. Dessutom verkar apoteksverksamheten i någon mån polariseras i ekonomisk bemärkelse, vilket betyder att skillnaderna i lönsamhet ökar. Lönsam apoteksverksamhet verkar kräva en tillräcklig försäljningsvolym av läkemedel och en kostnadsstruktur som är ändamålsenlig för denna volym.

Apotekens ekonomiska polarisering och variation i strukturen av deras läkemedelsförsäljning leder till att det kan vara svårt att förbättra förutsättningarna för enskilda apoteks affärsverksamhet med reformer som gäller hela apoteksbranschen. För att trygga alla apoteks verksamhetsförutsättningar, behövs sannolikt flera inriktade och stegvis genomförda reformer inom både struktur och finansiering.

ABSTRACT

Mäntylä A, Kokki E, Kiviniemi V, Happonen P. Analysis of pharmacies' financial statements for 2008–2011. Finnish Medicines Agency. Fimea Develops, Assesses and Informs Publication Series 5/2012. 33 p. ISBN 978-952-5624-27-4 (pdf).

Background

The statutory duties of the Finnish Medicines Agency (Fimea) include licensing and supervision of pharmacies, national development of the pharmaceutical sector, as well as ensuring nationwide access to medicines and geographic coverage of the pharmacy network. According to a report published by Fimea in 2011, despite declining profitability of pharmacy operations, signs of impaired nationwide access to pharmacy services were not observed. To ensure continued nationwide access to medicines, however, it is important to regularly monitor developments in pharmacies' financial performance to allow reforms when necessary to secure proper operating conditions for the pharmaceutical retail network.

Aims

The aim of the review was to assess developments in pharmacy finances in 2008–2011.

Methods

The financial statement analysis was based on financial data submitted by pharmacy owners to Fimea for the determination of their 'pharmacy fee'. The financial statement analysis covered all private pharmacies that operated throughout the target period and had a full financial year for the years of 2008 to 2011. The material was analysed using descriptive methods.

The financial statement analysis was divided into three sections. The first section assessed pharmacy turnover, the sales of medicines and general goods, gross margins, profit before tax, as well as salaries, premises costs and other operating costs. The results for this section are presented both for the material as a whole and according to turnover categories.

The second section attempted to identify and analyse the typical features of low-profitability pharmacies. The analysis utilised the profitability limit defined in 2011, which is based on business profit and indicates the financial sensibility of pharmacy operations. This section also analysed whether the lower profitability of a particular pharmacy in a particular year was occasional or temporary or whether it was a longer-term phenomenon.

The third section assessed the financial solidity and current assets of pharmacies, based on the balance sheet information available.

Results

The decrease in pharmacy turnover observed in 2008–2010 had levelled off and turnover in 2011 reached the 2008 level. To counter the decrease in pharmaceutical sales, pharmacies have increased the sales of general goods. Just under a third of pharmacies reported carrying out other business activities within the pharmacy premises.

In 2011, pre-tax profit from pharmacy operations averaged €239,000, being 13.5% less than in 2008. Average profit fell every year during the review period. Somewhat more than three per cent of pharmacies appear to have longer-term problems with profitability. The majority of low-profitability pharmacies had higher rents, salary costs and other operating costs than other pharmacies of a similar size. Most of the low-profitability pharmacies were urban, but the number of such pharmacies has increased in rural areas as well. One half of all pharmacies had good financial solidity in terms of equity ratio.

Conclusions

Despite the decrease in profitability, pharmacy operations generally remain very profitable from a financial point of view. No large-scale impairment in nationwide access to medicines is thus discernible. In addition, a third of pharmacies have reported carrying out other business activities within their premises. These activities probably have a significant impact on the actual profitability of pharmacies, which warrants a more detailed assessment.

The number of low-profitability pharmacies has nevertheless increased, particularly in rural areas. More than a half of such pharmacies had a poor equity ratio in 2011. In the longer term, their financial viability and their prospects for a financially sensible business are likely to be poor without a change their financial situation. It also appears that pharmacy operations are becoming rather polarised financially, which means that differences between pharmacies in business profitability are growing. Profitable pharmacy operations appear to require a sufficient volume of pharmaceutical sales and an appropriately matched cost structure.

Due to the financial polarisation of pharmacies and the variation in the structure of their pharmaceutical sales, it may be challenging to target measures to improve the operating conditions to those individual pharmacies that may need them with single general reforms affecting the whole field. If deemed desirable, securing appropriate operating conditions for all pharmacies would probably require several targeted and phased reforms involving both structures and financing.

1. JOHDANTO

Apteekki on lääkelain mukaan lääkehuollon toimintayksikkö, jonka toimialaan kuuluvat lääkkeiden vähittäismyynti, jakelu ja valmistus sekä lääkkeisiin liittyvä neuvonta ja palvelutoiminta. Apteekkien lakisääteisissä tehtävissä korostuvat vastuu apteekkipalveluiden paikallisesta saatavuudesta, lääkevalikoiman ylläpitämisestä, lääkkeiden oikean ja turvallisen käytön neuvonnasta sekä lääkeshoidon kustannusten kasvun hillitsemisestä. Apteekkien tehtäviin kuuluu myös osallistua moniammatillisesti tehtävään potilaan lääkeshoidon seurantaan. Apteekkien ammatillinen rooli on laajentunut lääkkeistä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Tämän lisäksi viime vuosina apteekkien liiketoiminta on kasvanut voimakkaasti erityisesti elintarvikkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myynnin osalta. Tällä on pyritty kompensoimaan lääkevaihdon tuoman hintakilpailun aiheuttamaa lääkkeiden euromääräisen myyntikatteen vähenemistä.

Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan lääkehuollon tavoite on mahdollistaa tehokas, turvallinen, tarkoituksenmukainen ja taloudellinen lääkehoito kaikille sitä tarvitseville. Kansalaisille on turvattava jatkossakin hyvä lääkkeiden saatavuus ja ammatillisesti toimiva lääkkeiden jakelujärjestelmä. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea) laissa määrättyihin tehtäviin kuuluu apteekkien toimilupamenettelyjen ja valvonnan sekä kehittämistehtävien lisäksi lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden ja apteekkiverkoston kattavuuden varmistaminen. Tätä työtä helpottamaan Fimea laati ja julkaisi lokakuussa 2011 ensimmäisen laajamittaisen selvityksen apteekkien taloudellisen tilan kehittymisestä vuosina 2008–2010 (Mäntylä ym. 2011). Selvityksen mukaan apteekkitoiminnan kannattavuuden alenemisesta huolimatta ei voitu havaita maankattavan apteekkipalveluiden saatavuuden heikentyneen viitehintajärjestelmän aiheuttaman hintakilpailun vuoksi. Heikosti kannattavat apteekit sijaitsivat selvityksen mukaan pääsääntöisesti kaupunkien keskus- toissa, ja niiden lähellä oli vähintään yksi toinen apteekki. Lisäksi apteekkitoiminta oli pääsääntöisesti liiketaloudellisesti kannattavaa, ja vain noin kolmella prosentilla apteekkeista vaikutti selvityksen mukaan olevan pidemmän aikavälin kannattavuusongelmia.

Pitkän aikavälin ilmiönä liikevaihdon lasku tai sen pysyminen ennallaan johtaa yrityksen liikevoiton laskuun, koska yleensä liiketoiminnan kustannukset nousevat. Yritystoiminnassa vuosia jatkuva liikevaihdon kasvamattomuus saattaa pahimmassa tapauksessa näivettää yrityksen. Lisäksi vuoden 2013 alkupuolelle lakisääteisten sairausva-

kuutuksen lääkekorvausmenojen vähentämiseksi suunnitelluilla toimenpiteillä on vaikutusta apteekkien talouteen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012). Lääkkeiden maanlaajuisen saatavuuden turvaamiseksi on kuitenkin tärkeää seurata säännöllisesti apteekkitalouden kehittymistä, jotta tarvittaessa voidaan tehdä uudistuksia lääkejakeluverkoston toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Heinäkuussa 2012 Fimea ehdotti sosiaali- ja terveysministeriölle antamassaan selvityksessä lääketaksan ja apteekkimaksun rakenteellista uudistamista (Fimea 2012). Fimean selvityksen mukaan uudistusten taloudelliset vaikutukset jakautuvat periaatteessa tasaisesti kaikkiin apteekkeihin, jos myynnin rakenteelliset erot jätetään huomioimatta. Käytännössä lääkemyynnin rakenne kuitenkin vaihtelee apteekkikohtaisesti, mitä ei voida tällä hetkellä selvittää käytössä olevien lääkemyyntitilastojen perusteella. Tämän vuoksi onkin perusteltua seurata mahdollisten uudistusten toteuttamisen jälkeen tarkasti apteekkitalouden kehittymistä uudistusten vaikutusten arvioimiseksi. Tämän tarkastelun pohjalta voidaan tarvittaessa tehdä halutut korjaukset tai jatkaa apteekkirahotuksen rakenteiden uudistamista.

Fimean tavoitteena on päivittää vuonna 2011 laadittua apteekkien tilinpäätösanalyysia vuosittain apteekkimaksun määrittämistä varten saatujen taloustietojen pohjalta.

Vuonna 2009 käyttöön otettu viitehintajärjestelmä on ollut perusteltu poliittinen päätös, ja sen tarkoituksena on ollut hillitä lääkekorvausmenojen kasvua. Apteekit ovat kuitenkin olleet uuden tilanteen edessä, kun niiden tulot ovat alkaneet laskea toimitettavien lääkemääräysten määrän sitä vastoin kasvaessa. Tämän vuoksi apteekit ovat pyrkineet lisäämään itsehoitolääkkeiden tai muiden kauppatavaroiden myyntiä. Apteekit ovat yhä useammin perustaneet niiden yhteyteen yhtiöitä, jotka toimivat apteekkien tiloissa. Yleensä niiden kautta myydään vapaankaupan tuotteita, esimerkiksi terveydenhoito- ja kosmetiikkatuotteita, elintarvikkeina myytäviä vitamiineja ja ravintolisäitä sekä näihin liittyviä palveluja. Lisäksi esimerkiksi apteekkien ja niiden tiloissa toimivien yhtiöiden välillä tapahtuvan henkilöstö- ja toimitilavuokrien siirtohinnoittelun avulla on mahdollista hankkia verotuksellista hyötyä. Näillä apteekkien ja yhtiöiden välisillä tulonsiirroilla lienee jonkinlaista vaikutusta yleiskuvaan apteekkien taloudellisesta tilasta. Ilman apteekkien tiloissa toimivien yhtiöiden tuloslaskelma- ja tasetietoja apteekkien todellisen kannattavuuden täsmällinen arviointi on käytännössä

mahdotonta. Tämän vuoksi apteekkialaa koskevan taloustiedon analysoinnin kehittämistä on jatkettava niin, että jatkossa lääketaksan ja apteekkimaksun uudistamistarpeita voidaan selvittää apteekkien todellisen kannattavuuden pohjalta.

2. SELVITYKSEN TAVOITTEET

Ensisijaisena tavoitteena oli selvittää apteekkien talouden kehittymistä aikavälillä vuoden 2008 alusta vuoden 2011 loppuun.

Selvityksessä tarkastellaan heikosti kannattavien apteekkien ominaispiirteitä vuosina 2009–2011 sekä apteekkien vakavaraisuutta vuonna 2011.

Tämä selvitys päivittää vuonna 2011 tuotettua tietoa apteekkien taloudellisesta tilanteesta apteekkareille, apteekkien työntekijöille ja eri viranomaisille sekä muille sidosryhmille Fimean perustehtävien mukaisesti (Mäntylä ym. 2011).

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

Apteekkimaksusta annetun lain mukaan apteekin liikevaihdon määräämistä varten apteekkarin tulee toimittaa Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuslle ilmoitus liikkeen tuloista ja menoista kunakin kalenterivuonna viimeistään seuraavan vuoden toukokuun 1. päivänä. Ilmoitus annetaan Fimean vahvistamalla lomakkeella ja ilmoitukseen liitetään apteekin tuloslaskelma ja tase. Tässä tilinpäätösanalyysissä on hyödynnetty osaa näistä tiedoista vuosilta 2008–2011.

Alkuperäinen aineisto sisältää kaikkien apteekkien, joita vuonna 2008 oli 611 kpl, vuonna 2009 616 kpl, vuonna 2010 619 kpl ja vuonna 2011 622 kpl, sekä yliopistojen apteekkien (2 kpl) tulostiedot kyseisiltä vuosilta. Tilinpäätös-

ösanalyysissä käsitellään vain sellaisia yksityisiä apteekkeja, jotka ovat olleet toiminnassa koko tarkastelujakson ajan ja joilla on täysi tilikausi vuosina 2008–2011. Yliopistojen apteekista ei ole käytettävissä sivuapteekkikohtaisia taloustietoja eikä näin ole mielekästä verrata koko Yliopiston apteekki -konsernia yksityisiin apteekkeihin. Uusista apteekkeista, joissa liiketoiminta on alkanut kesken vuoden 2008 tai sen jälkeen, ei ole mahdollista arvioida toiminnan kehittymistä ja siinä tapahtuvia muutoksia koko tarkasteltavalta ajanjaksolta. Siksi myös ne on jätetty analyysien ulkopuolelle. Vuoden 2011 aineistossa oli lisäksi neljä apteekkia, joiden Fimealle toimittamissa taloustiedoissa oli sellaisia puutteita, joiden vuoksi niitä ei ollut mielekästä ottaa mukaan tarkasteluun. Analyyseissa

mukana olevia apteekkeja on kokonaisuudessaan 604 kpl. Edellä mainituista syistä analyysissä olevien apteekkien lukumäärä poikkeaa edellisen vuoden apteekkien tilinpäätösanalyysin määrästä (Mäntylä ym. 2011). Näin ollen myös tulokset voivat olla joiltain osin hieman poikkeavia edellisvuoteen verrattuna.

Tässä esitettävä tilinpäätösanalyysi voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan apteekkien liikevaihtoon, myyntiin, apteekkitoimintaan liittyviin kuluihin, poistoihin ja kannattavuuteen liittyviä asioita yleisesti. Osiossa arvioidaan apteekkien liikevaihtoja, lääkkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myyntiä, myyntikatteita, liikevoittoja ennen veroja (absoluuttinen kannattavuus) sekä palkka-, toimitila- ja muita liiketoiminnan kuluja vuosina 2008–2011. Edellisten lisäksi on tarkasteltu apteekin tiloissa tapahtuvan muun liiketoiminnan liikevaihtoja ja niiden kehitystä vuodesta 2008 eteenpäin. Muun liiketoiminnan liikevaihtoa ei ole tässä selvityksessä taulukoitu, koska merkittävä osa apteekkeista ei ole ilmoittanut Fimealle niiden tiloissa toimivien yhtiöiden liikevaihtotietoja. Näin ollen vuosittaisia vertailuja ei ole mielekäästä tehdä. Liikevoittoja ja myyntikatteita tarkasteltaessa analyysiin on otettu mukaan kultakin vuodelta vain sellaiset apteekit, joissa on sama omistaja koko tilikauden ajan, koska kirjanpidollisesti liikevoitto ja myyntikate (tästä aineistosta arvioituna) eivät ole omistajanvaihdostilanteissa suoraan vertailukelpoisia muun aineiston kanssa. Lisäksi henkilöyritysten omistajanvaihdostilanteissa kannattavuuden tarkastelu yksittäisenä tilikautena ei välttämättä kerro yrityksen todellisesta kannattavuudesta.

Raportin toisessa osassa on pyritty tunnistamaan ja tarkastelemaan mahdollisesti heikosti kannattavien apteekkien ominaispiirteitä. Tätä analysointia varten on määritelty aluksi eräänlainen apteekin toiminnan liiketaloudellista mielekkyyttä kuvaava, liikevoittoon perustuva kannattavuusraja. Tähän rajaan perustuen heikosti kannattavista apteekkeista on esitetty niiden lukumääriin ja sijaintiin (maaseutu vs. kaupunki) liittyviä tietoja eri

vuosilta 2009–2011. Maaseutu-kaupunkijaottelu ei noudata suoraan kunnan taajama-asteen määritelmää, vaan nimikkeet ovat suuntaa-antavia. Maaseutuapteekkeiksi on luokiteltu ensinnäkin kaikki ne apteekit, jotka eivät ole kaupungeissa. Sen lisäksi apteekki, joka on esimerkiksi kuntaliitoksen myötä nykyisin kaupungissa, mutta käytännössä harvaan asutulla alueella, on luokiteltu maaseutuapteekiksi. Maaseutuapteekki-luokituksen tässä analyysissä ovat saaneet myös apteekit, jotka sijaitsevat pienissä, alle 15 000 asukkaan kaupungeissa ja tältä osin maaseutukuntiin verrattavalla toiminta-alueella.

Mahdollisesti heikosti kannattavien apteekkien kulurakennetta on verrattu muihin vastaavan kokoisiin (samaa liikevaihtoryhmään kuuluviin) apteekkeihin. Tässä osiossa on myös erilaisin tarkasteluin pyritty arvioimaan, onko heikompi kannattavuus satunnaista tai tilapäistä tietyille apteekkeille yksittäisenä vuonna vai onko se niille pidemmän aikavälin ilmiö. Heikosti kannattavien apteekkien tarkasteluissa mukana ei ole sellaisia apteekkeja, joissa tarkasteltavana vuonna on tapahtunut omistajanvaihdos. Vastaava asia on huomioitu myös kannattavuusongelmien pysyvyyden/tilapäisyyden tarkasteluissa.

Raportin kolmannessa osassa tarkastellaan vuoden 2011 tasetietojen pohjalta apteekkien vaihto-omaisuutta ja omavaraisuusastetta. Tarkastelu tehtiin vain vuoden 2011 osalta, koska aikaisempien vuosien tasetietoja ei ollut tätä selvitystä tehtäessä käytettävissä sähköisessä muodossa.

Aineiston tilastolliset analyysit on tehty SAS-ohjelmistolla. Tunnuksilukuina on käytetty frekvenssejä, keskiarvoja, mediaaneja, minimejä, maksimeja ja summia. Muutokset on esitetty pääsääntöisesti prosentuaalisina muutoksina. Ensimmäisen osan tulokset on esitetty sekä koko aineistosta että liikevaihtoryhmittäin. Toisessa osassa liikevaihtoryhmittäistä tarkastelua ei pienten lukumäärien vuoksi ole esitetty.

4. YLEISKUVA APTEEKKIEN KANNATTAVUUDESTA

4.1 Liikevaihto

Apteekkien liikevaihdoksi lasketaan kirjanpitolain mukaan lääkkeiden, elintarvikkeiden ja yleisten kauppatavaroiden myynti sekä lääkemyynti laitoksille, sopimusvalmistus ja nikotiinivalmisteiden myynti. Tässä selvityksessä lääkemyynti laitoksille ja nikotiinimyynti on yhdistetty lääkemyyntiin, ja elintarvikkeet on yhdistetty yleisten kauppatavaroiden myyntiin. Lisäksi sivuapteekkien liikevaihto on yhdistetty pääapteekin liikevaihtoon.

Liikevaihdon kehitys

Aineiston apteekkien kokonaisliikevaihto sekä lääkemyynnin ja yleisten kauppatavaroiden myynnin liikevaihto vuosina 2008–2011 eri liikevaihtoryhmissä esitetään **liitteessä 1**. Vuonna 2011 aineiston apteekkien liikevaihto oli yhteensä 2 026 miljoonaa euroa. Vuosina 2009 ja 2010 viitehintajärjestelmän käyttönotosta johtunut liikevaihdon lasku taittui niin, että vuonna 2011 aineiston apteekkien keskimääräinen liikevaihto oli 0,2 prosenttia enemmän kuin vuonna 2008. Suhteellisesti eniten liikevaihto kasvoi kaikkein pienimmissä apteekeissa (liikevaihtoryhmä alle 0,9 miljoonaa euroa). Keskimääräinen liikevaihto kasvoi yhdeksässä liikevaihtoryhmässä vuodesta 2008 vuoteen 2011, mutta kahdessa suurimmassa liikevaihtoryhmässä (100 suurinta apteekkia) liikevaihto laski. Yli 7,5 miljoonan euron liikevaihtoryhmässä apteekkien liikevaihto laski vuodesta 2010 vuoteen 2011, kun taas muihin liikevaihtoryhmiin kuuluvilla apteekeilla liikevaihto keskimäärin kasvoi. Aineiston apteekkien keskimääräinen liikevaihto kasvoi vuodesta 2010 vuoteen 2011 1,9 prosenttia.

Lääkemyynnin kehitys

Lääkemyynnin lasku vuosina 2009 ja 2010 selittää parhaiten apteekkien liikevaihdon laskua. Vuonna 2011 tapahtunut lääkemyynnin laskun taittuminen ja yleisten kauppatavaroiden myynnin lisääntyminen nostivat aineiston apteekkien keskimääräisen liikevaihdon vuoden 2008 tasolle. Vuonna 2011 apteekkien yhteenlaskettu lääkemyynti oli 0,1 prosenttia pienempi kuin vuonna 2008 (**liite 1**). Lääkemyynti laski kuudessa liikevaihtoryhmässä ja nousi viidessä liikevaihtoryhmässä. Eniten lääkemyynti nousi 2,1–2,5:n ja alle 0,9 miljoonan euron liikevaihtoryhmiin kuuluvissa apteekeissa, kun kaikkein suurimpien apteekkien (yli 7,5 miljoonan euron liikevaihtoryhmä) lääkemyynti laski 7,7 prosenttia vuonna 2011 verrattuna vuoteen

2008. Lisäksi kaikkein suurimpien apteekkien lääkemyynti laski edelleen vuonna 2011 verrattuna vuoteen 2010, kun muihin liikevaihtoryhmiin kuuluvien apteekkien lääkemyynti keskimäärin nousi tällä tarkastelujaksolla.

Yleisten kauppatavaroiden myynti

Apteekkien kokonaisynti koostuu lääkemyynnistä ja yleisten kauppatavaroiden myynnistä. Viitehintajärjestelmän aiheuttama lääkkeiden hintakilpailu on vähentänyt apteekkien lääkkeitä saamaa myyntituloa. Laskua kompensoimaan apteekit ovat lisänneet yleisten kauppatavaroiden myyntiä, mikä näkyy tässä aineistossa hyvin. Vuonna 2011 aineiston apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti oli 156 miljoonaa euroa, joka on 7,7 prosenttia apteekkien kokonaisyntistä (**liite 1**). Aineiston apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti kasvoi vuonna 2011 vuoteen 2008 verrattuna keskimäärin 14 prosenttia. Kasvu oli suhteellisesti suurinta pienimmissä apteekeissa. Esimerkiksi alle 0,9 miljoonan liikevaihtoryhmässä yleisten kauppatavaroiden myynti kasvoi tällä aikavälillä 62 prosenttia.

Vuonna 2011 aineiston apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti pysyi vuoden 2010 tasolla. Yleisten kauppatavaroiden myynnin kehityksessä oli kuitenkin suuria eroja liikevaihtoryhmien välillä vuonna 2011. Seitsemässä liikevaihtoryhmässä yleisten kauppatavaroiden myynti kasvoi tarkastelujakson viimeisenä vuonna. Kaikkein suurimmissa apteekeissa (yli 7,5 miljoonan euron liikevaihtoryhmä) yleisten kauppatavaroiden myynti laski tällä tarkastelujaksolla 30 prosenttia. Apteekkien (henkilöyriyten) kautta tapahtuvan yleisten kauppatavaroiden myynnin voimakasta laskua suurissa apteekeissa selittää pitkälti se, että yleisten kauppatavaroiden myynti on siirtynyt yhä enemmän apteekkien tiloissa toimiville yhtiöille.

Apteekkien tiloissa toimivat yhtiöt

Vuonna 2011 apteekkareista 166 ilmoitti harjoittavansa apteekin tiloissa myös muuta liiketoimintaa, eli aineiston apteekeista 27 prosentilla oli erillinen yhtiö. Näistä apteekkareista 98 ilmoitti apteekin tiloissa toimivan yhtiön liikevaihdon. Näiden ilmoitettujen yhtiöiden kokonaisliikevaihto vuonna 2011 oli 69,4 miljoonaa euroa. Vuonna 2010 puolestaan 84 apteekkaria ilmoitti harjoittavansa apteekin tiloissa myös muuta liiketoimintaa. Näiden yhtiöiden

tiöiden yhteenlasketuksi liikevaihdoksi ilmoitettiin 54,2 miljoonaa euroa. Puutteellisten ilmoitusten vuoksi apteekkien tiloissa toimivien yhtiöiden liikevaihdon kehityksestä ei voida tehdä tarkempia analyysyjä. Fimean saamat tiedot kertovat kuitenkin yhtiötoiminnan voimakkaasta lisääntymisestä apteekkeissa sekä siitä, että esimerkiksi yleisten kauppavaroiden myyntiä, toimitilavuokrausta sekä henkilöstön vuokrausta siirrettäneen yhä enemmän apteekkien yhtiöiden kautta tapahtuvaksi toiminnaksi. Erityisesti isot apteekit ilmoittivat harjoittavansa apteekin tiloissa myös muuta liiketoimintaa. Käytännössä yli 80 prosenttia ilmoitetuista yhtiöistä kuului jollekin viiteen suurimpaan liikevaihtoryhmään lukeutuvalle apteekille. Liikevaihtoryhmittäin tarkasteltuna näistä suurista apteekkeista lähes kolmanneksella oli apteekin tiloissa muuta toimintaa harjoittava yhtiö.

4.2 Myyntikate

Myyntikate on tunnusluku, joka osoittaa, kuinka paljon yritykselle on jäänyt myyntituotoista myyntiä vastaavien tavarastojen vähentämisen jälkeen. Apteekkien kirjanpidossa esitetään yleensä myyntikate 1 (myyntikateprosentti 1) ja myyntikate 2 (myyntikateprosentti 2). Myyntikate 1 saadaan vähentämällä liikevaihdosta muuttuvat kulut. Myyntikate 2:sta on näiden lisäksi vähennetty liikevaihdon perusteella määrättävä apteekkimaksu.

Aineiston apteekkien myyntikate 1 ja myyntikate 2 on esitetty liikevaihtoryhmittäin **liitteessä 2**. Apteekkien keskimääräinen myyntikateprosentti 2 kasvoi 26,3 prosentista 27,2 prosenttiin (+0,9 prosenttiyksikköä) vuodesta 2008 vuoteen 2011. Myyntikateprosentti 2 kasvoi keskimäärin hyvin tasaisesti jokaisessa liikevaihtoryhmässä (vaihteluväli 0,4–1,4 prosenttiyksikköä). Syvällisempään apteekkien todellisen myyntikatteen analysointiin pitäisi olla käytettävissä esimerkiksi tarkemmat myyntitiedot apteekkien tiloissa toimivista yhtiöistä.

4.3 Liikevoitto (tappio)

Kirjanpidossa liikevoitto ilmaisee yrityksen kannattavuuden muuttuvien ja kiinteiden kulujen sekä poistojen jälkeen. Liikevoitto ilmaisee, kuinka paljon yritykselle on jäänyt varsinaisen liiketoiminnan tuotoista ennen rahoituseriä (rahoituskulut tai -tuotot) ja veroja. Kirjanpidossa ilmoitetaan yleensä myös voitto (tappio) ennen satunnaisia eriä. Tässä erässä ovat mukana rahoitustuotot tai -tappiot. Satunnaisia eriä ovat esimerkiksi yrityksen omaisuuden myynti yrityksen lopettamistarkoituksessa tai verotarkastuksissa määräytyvät lisäverot, jotka todellisuudessa olisivat kuuluneet aikaisempiin tilikausiin. Satunnaisten erien vähentämisen jälkeen päädytään välitulokseen, josta käytetään termiä liikevoitto ennen veroja. Tämä on tulos, josta

maksetaan verot ja jaetaan voittoa omistajalle. Tilikauden voitolla (tappiolla) tarkoitetaan sitä, paljonko yritykselle on jäänyt rahaa kaikkien erien ja verojen jälkeen.

Liikevoiton kehitys ja jakauma

Apteekkien liikevoitto ennen veroja esitetään liikevaihtoryhmittäin vuosilta 2008–2011 **liitteessä 3**. Vuonna 2011 apteekkien keskimääräinen liikevoitto ennen veroja oli 239 000 euroa (vaihteluväli –156 000–1 229 000 euroa), joka oli 13,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008. Keskimäärin eniten liikevoitto pieneni 1,7–2,1 miljoonan (–18,0 prosenttia) ja 3,4–4,0 miljoonan (–14,5 prosenttia) liikevaihtoryhmissä. Vähiten liikevoitto ennen veroja pieneni kaikkein pienimmässä apteekkeissa (alle 0,9 miljoonan liikevaihtoryhmä). Tarkastelujakson viimeisen vuoden aikana apteekkien liikevoitto ennen veroja laski keskimäärin 2,4 prosenttia. Kolmessa liikevaihtoryhmässä (1,3–1,7 miljoonaa, 2,5–2,9 miljoonaa ja 3,4–4,0 miljoonaa) keskimääräinen liikevoitto ennen veroja nousi tarkastelujakson viimeisenä vuonna.

Apteekin liikevoiton suuruus oli suorassa suhteessa apteekin liikevaihtoon, eli suurilla apteekkeilla on mahdollisuus suurempaan liikevoittoon kuin pienillä apteekkeilla (**taulukko 1**). Tätä ilmiötä havainnollistamaan voisi piirtää **taulukoon 1** diagonaalinvälistä vasemmasta yläkulmasta oikeaan alakulmaan. **Taulukosta 1** nähdään myös, että liikevaihdoltaan suurimmissa apteekkeissa liikevoiton vaihteluväli apteekkien välillä oli suurempi kuin pienillä apteekkeilla. Esimerkiksi 5,0–7,5 miljoonan euron liikevaihtoryhmässä apteekkien liikevoitot jakautuivat seitsemään liikevoittoluokkaan, kun taas kahdessa pienimmässä liikevaihtoryhmässä voitot jakautuivat kahteen liikevoittoluokkaan.

Liikevoittoon vaikuttavia tekijöitä

Selvityksessä esitettyjen taulukoiden perusteella ei ole syytä tehdä suoraviivaisia johtopäätöksiä erikokoisten apteekkien todellisesta kannattavuudesta. Lääkkeiden hintojen laskiessa apteekin saama absoluuttinen kate on pienentynyt vuonna 2011 verrattuna vuoteen 2008, ja tämä heijastuu suoraan apteekkien liikevoittoon. Apteekien toimialaan kuuluu kuitenkin myös yleisten kauppavaroiden myynti, jota on siirretty viime vuosina yhä enemmän apteekkien tiloissa toimivien yhtiöiden toiminnaksi. Apteekkien todellisen liikevoiton tarkempaan arvioimiseen olisi syytä lisätä ainakin niiden tiloissa toimivien yhtiöiden liikevoitot. Nämä tulostiedot eivät ole kuitenkaan suoraan Fimean käytettävissä. Apteekkien ja niiden yhtiöiden välillä lienee mahdollista harjoittaa myös henkilöstö- ja vuokratulujen siirtohinnoittelua esimerkiksi verosuunnittelullisista lähtökohdista, mutta Fimealla ei ole käytössä tämän selvittämiseksi tarvittavaa tietoa. Apteekkien tiloissa toimivilla yhtiöillä on kokonaisuutena vaikutusta yleiskuvaan apteekkialan taloudellisesta tilanteesta.

Taulukko 1. Apteekkien liikevoiton ennen veroja jakauma vuonna 2011 liikevaihtoryhmittäin.

	Liikevaihtoryhmä 2011 (M€)											Yhteensä
	< 0,9	0,9–1,3	1,3–1,7	1,7–2,1	2,1–2,5	2,5–2,9	2,9–3,4	3,4–4,0	4,0–5,0	5,0–7,5	> 7,5	
Liikevoitto ennen veroja (t€)												
< 100	12	16	8	10	5	3	2	4	5	4	0	69
100–200	8	28	37	31	25	17	12	13	14	5	2	192
200–300	0	0	6	16	12	21	24	10	27	12	0	128
300–400	0	0	0	1	3	4	10	12	17	20	1	68
400–500	0	0	0	0	0	0	1	5	13	12	2	33
500–750	0	0	0	0	0	0	0	0	4	17	7	28
750–1000	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	3
> 1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Yhteensä	20	44	51	58	45	45	49	44	81	72	14	523*

* Tarkastelusta on poistettu vuoden 2011 aikana tapahtuneet omistajavaihdokset.

4.4 Palkka-, toimitila- ja muut liiketoiminnan kulut

Henkilöstökuluja ovat ennakonpidätyksen alaiset palkat tai niihin verrattavat palkkiot sekä välittömästi palkan perusteella määräytyvät kulut kuten sosiaaliturvamaksu, pakolliset ja vapaaehtoiset henkilövakuutusmaksut sekä eläkekulut. Apteekkien tuloslaskelmassa henkilöstökulut voivat sisältää myös apteekkarin yrittäjäeläkemaksun. Yrittäjä maksaa YEL-työeläkemaksua vahvistetun työtulon mukaan, jolloin esimerkiksi apteekkarin on mahdollista vaikuttaa itse eläkemaksun suuruuteen sen lakisääteisyudesta huolimatta. Tässä tilinpäätösanalyysissä henkilöstökuluista analysoidaan tämän vuoksi vain palkkakulujen kehitystä.

Toimitilavuokrat ovat merkittävä kiinteä kuluerä apteekki-toiminnassa. Siksi ne pyydetään erittelemään apteekkien tulo- ja menoilmoituksessa liiketoiminnan muista kuluista. Toimitilavuokrien lisäksi liiketoiminnan muihin kuluihin kuuluvat esimerkiksi koulutus- ja matkakulut, vuokratyövoima (kirjataan myös vaihtoehtoisesti ulkopuolisiin palveluihin), muut vapaaehtoiset henkilösivukulut, kertapoistettavat pienhankinnat, myynti-, markkinointi-, hallinto- sekä tutkimus- ja kehityskulut. Liiketoiminnan muihin kuluihin kuuluvat myös luottotappiot. Tässä käytetystä aineistosta ei voida eritellä liiketoiminnan muita kuluja, eikä sen avulla voida selvittää apteekkien ja niiden yhtiöiden välillä mahdollisesti tapahtuvaa siirtohinnoittelua.

Apteekkien palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta on esitetty liikevaihtoryhmittäin vuosilta 2008–2011 liitteessä 4. Kuluerien osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta on saatu vertaamalla vuosien 2009–2011 osuuksia vuoden

2008 kuluerien keskiarvoon. Liitteessä olevat tunnusluvut eivät siis kerro kuluerien keskimääräisestä kasvusta vaan niiden osuuden kasvusta suhteessa liikevaihtoon.

Palkkakulujen osuus liikevaihdosta

Vuonna 2011 palkkakulujen keskimääräinen osuus apteekkien liikevaihdosta oli 10 prosenttia. Palkkojen osuus liikevaihdosta kasvaa liikevaihtoryhmän kasvaessa, paitsi kahdessa suurimmassa ryhmässä palkkakulujen osuus liikevaihdosta pienenee. Tätä ilmiötä voi selittää osittain apteekin tiloissa toimivien yhtiöiden toiminta. Neljässä alimmassa liikevaihtoryhmässä keskimääräistä pienempi palkkakulujen osuus selittyy apteekkarin suhteellisesti suuremmalla työosuudella. Palkkakulujen osuuden tarkastelussa on huomioitava myös se, että apteekit ovat viime vuosina käyttäneet yhä enemmän henkilöstöpalveluyritysten työvoimaa, mikä ei näy tässä aineistossa palkkakuluna. Henkilöstövuokrauspalvelujen käytössä lienee suuria apteekkikohtaisia eroja.

Apteekkien palkkakulujen osuus liikevaihdosta kasvoi vuonna 2011 keskimäärin 6 prosenttia verrattuna vuoteen 2008. Palkkakulujen osuus liikevaihdosta suureni eniten 2,5–2,9 miljoonan (+11,1 prosenttia) ja yli 7,5 miljoonan (+10,8 prosenttia) liikevaihtoryhmissä. Kaikkein pienimmissä apteekkeissa (liikevaihtoryhmä alle 0,9 miljoonaa) puolestaan palkkakulujen osuus liikevaihdosta kuitenkin pieniä lähes 6 prosenttia. Tämä selittyy osittain sillä, että liikevaihtoryhmän apteekkarit ovat antaneet taloudellisen tilanteen tiukentuessa yhä suuremman työpanoksen apteekkiyritykseensä. Tarkastelujakson viimeisenä vuonna pienimmässä liikevaihtoryhmässä palkkakulujen osuus liikevaihdosta kasvoi 4 prosenttia. Tämä kertonee siitä, että oman työn osuutta ei voi rajattomasti lisätä. Viidessä liikevaihtoryhmässä palkkakulujen osuus laski tarkaste-

lujakson viimeisenä vuonna. Tämä taas kertonee osittain siitä, että liikevaihdon kasvaessa henkilökuntaa ei palkata samassa suhteessa lisää.

Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta

Vuonna 2011 toimitilavuokrien keskimääräinen osuus aineiston apteekkien liikevaihdosta oli 1,5 prosenttia. Liikevaihtoryhmien tasolla toimitilavuokrien osuudessa liikevaihdosta ei ole merkittäviä ryhmäkohtaisia eroja. Eniten toimitilavuokrien prosentuaalinen osuus liikevaihdosta kasvoi 1,7–2,1 miljoonan (+18,2 prosenttia) ja 2,9–3,4 miljoonan (+16,8 prosenttia) liikevaihtoryhmissä. Alle 0,9 miljoonan liikevaihtoryhmässä toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta puolestaan laski 4 prosenttia. Vuonna 2011 apteekkien toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta pysyi edellisen vuoden tasolla. Apteekkien liikevaihdon kasvaessa tämä tarkoittaa sitä, että apteekkien vuokratulot ovat euromääräisesti kasvaneet kyseisenä aikana. Liikevaihtoryhmittäin tarkasteltuna neljässä ryhmässä toimitila-

vuokrien osuus liikevaihdosta laski ja kuudessa ryhmässä nousi tarkastelujakson viimeisenä vuonna.

Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta

Aineiston apteekkien muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta vuonna 2011 oli 4,1 prosenttia. Kahdessa pienimmässä liikevaihtoryhmässä muiden liiketoimintakulujen keskimääräinen osuus liikevaihdosta oli aineiston kaikkien apteekkien keskiarvoa merkittävästi suurempi. Liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta kasvoivat eniten 2,9–3,4 miljoonan ja yli 7,5 miljoonan liikevaihtoryhmissä. Tarkastelujakson viimeisenä vuonna apteekkien muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta nousi 5 prosenttia. Kaikkein eniten niiden osuus liikevaihdosta kasvoi liikevaihtoryhmässä 0,9–1,3 miljoonaa euroa (+14 prosenttia). Kulueränä muut liiketoimintakulut on hyvin heterogeeninen ryhmä, ja niiden tarkempaa analysointia varten pitäisi olla käytössä yksityiskohtaisempi tuloslaskelma.

5. HEIKOSTI KANNATTAVIEN APTEEKKIEN OMINAISPIIRTEITÄ

5.1 Kannattavuusrajan määrittely

Selvityksen yhtenä tavoitteena oli tarkastella taloudellisesti heikosti kannattavia apteekkeja, koska Fimean tehtävänä on maankattavien apteekkipalveluiden turvaaminen. Lähtökohtana kannattavuusrajan määrittelylle vuonna 2011 laaditussa tilinpäätösanalyysissä oli liikevaihdoltaan pienten apteekkien kannattavuus.

Tässä selvityksessä käytetään samaa vuonna 2011 määriteltä, apteekin toiminnan liiketaloudellista mielekkyyttä kuvaavaa, liikevoittoon perustuvaa kannattavuusrajaa. Taloudellisesti heikosti kannattavaksi apteekiksi määriteltiin tässä tilinpäätösanalyysissä apteekki, jonka liikevoitto ennen veroja on alle 84 000 euroa. Tämä summa koostuu proviisorin ylimmästä taulukkopalkasta (60 000 euroa vuodessa), 10 000 euron apteekkarilisästä sekä 20 prosentin yritystoiminnan riskilisästä ja investointivarasta. Apteekkarilisä on perusteltua sen vuoksi, että yleensä nuoren apteekkarin työaika on palkkaproviisoriin nähden pidempi tai apteekkarin vuosiloma yrittäjänä on lyhyempi kuin palkkaproviisorin.

Määritelty raja ei ole euromääräinen summa, joka valtion pitäisi taata apteekkarille, vaikka apteekkitoiminta onkin tavallaan valtion ja apteekkarin välinen sopimus. Se on enemmänkin toiminnan mielekkyyttä mittaava alaraja. Lisäksi määritelty raja voi olla yksittäiseen tilikauteen pohjautuvassa tarkastelussa kannattamattomuuden mittarina epäspesifi, jolloin sinänsä kannattava apteekki saattaa virheellisesti luokitua kannattamattomaksi esimerkiksi liiketoiminnan muutosten tai kirjanpidollisten syiden vuoksi. Satunnaiset kannattavuuden vaihtelut yksittäisessä apteekissa voidaan sulkea pois tarkastelemalla apteekin taloudellista tilaa useampana vuonna peräkkäin. Määriteltyä rajaa ei voida soveltaa sellaisiin apteekkeihin, joiden liiketoiminnassa on tapahtunut omistajavaihdos tarkasteltavana tilikautena.

5.2 Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä ja sijainti

Taulukossa 2 esitetään heikosti kannattavien apteekkien

lukumäärä ja sijainti (maaseutu vs. kaupunki) vuosina 2009, 2010 ja 2011. Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä kasvoi tarkastelujaksolla 40 apteekista 45 apteekkiin. Vuonna 2008 heikosti kannattavia apteekkeja oli 28 (Mäntylä ym. 2011).

Tarkastelun jokaisena vuonna heikosti kannattavat apteekit sijaitsivat enimmäkseen kaupunkien keskustoissa ja niiden lähellä oli vähintään yksi toinen apteekki. Kaikista maaseudun apteekteista noin 5 prosenttia ja kaikista kaupunkiapteekteista noin 10 prosenttia oli heikosti kannattavia vuonna 2011.

Maaseutuapteekkien suhteellinen osuus kaikista heikosti kannattavista apteekteista näyttää kuitenkin lisääntyneen tarkastelujaksolla. Vuonna 2009 neljännes heikosti kannattavista apteekteista sijaitsi maaseudulla, kun vastaava osuus vuonna 2011 oli kolmannes. Vuonna 2008 heikosti kannattavista apteekteista 11 prosenttia sijaitsi maaseudulla (Mäntylä ym. 2011). Tätä saattaa osin selittää terveyspalveluiden saatavuuden heikkeneminen, mikä on vaikuttanut apteekkien lääkemyynnin kehitykseen. Tämän lisäksi, huolimatta yleisten kauppatavaroiden voimakkaasta kehityksestä, pienten maaseudun apteekkien euromääräisestä myyntikatteesta suurin osa tulee reseptilääkemyynnistä. Näiden lääkkeiden hintojen laskiessa maaseudun apteekkien lienee entistä haasteellisempää kompensoida lääkkeiden euromääräisen myyntikatteen laskua yleisten kauppatavaroiden myynnin kasvattamisella.

Lukumäärältään heikosti kannattavat apteekit jakautuvat melko tasaisesti kaikkiin liikevaihtoryhmiin tarkasteluvuosina 2009 ja 2010. Vuonna 2011 heikosti kannattavia apteekkeja oli eniten 1,7–2,1 miljoonan (10 apteekkiä, kaksinkertaistunut vuodesta 2009) ja alle 0,9 miljoonan (9 apteekkiä, kolminkertaistunut vuodesta 2009) liikevaihtoryhmissä, ja loput 26 apteekkiä jakautuivat melko tasaisesti muihin liikevaihtoryhmiin. Kaikkein suurimmassa liikevaihtoryhmässä ei ollut yhtään heikosti kannattavaa apteekkiä vuosina 2009–2010.

Taulukko 2. Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä ja sijainti.

Vuosi	Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä	Sijainti, lukumäärä (osuus)	
		Maaseutu	Kaupunki
2009	40	10 (25 %)	30 (75 %)
2010	43	10 (23 %)	33 (77 %)
2011	45	15 (33 %)	30 (67 %)

5.3 Heikosti kannattavien apteekkien kulurakenne

Taulukossa 3 verrataan heikosti kannattavien apteekkien toimitilavuokrien, palkkojen ja muiden liiketoimintakulujen osuutta liikevaihdosta suhteessa saman liikevaihtoryhmän muihin apteekkeihin vuosina 2009–2011. Suurella osalla heikosti kannattavista apteekteista oli suuremmat toimitilavuokrat, palkkakulut ja muut liiketoimintakulut kuin samaan liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin. Lisäksi usealla heikosti kannattavalla apteekilla olivat kaikki kolme kuluerää suurempia kuin samaan liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin.

Liikevaihtoryhmittäin tarkasteltuna näyttäisi siltä, että vuonna 2011 kaikkein pienimmät apteekit ovat kyenneet parhaiten keventämään kulurakennetta niin, että niiden toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta ovat saman liikevaihtoryhmän keskiarvoa pienemmät. Tästä huolimatta heikosti kannattavista apteekteista erityisesti pienet apteekit eivät ole saaneet toimintaa taloudellisesti kannattavaksi.

Taulukko 3. Heikosti kannattavien apteekkien toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta suhteessa saman liikevaihtoryhmän mediaaniin.

Vuosi	Kulurakenne	Toimitilavuokrat	Palkat	Muut liike-toimintakulut
2009	< keskimäärin*	8	8	4
	> keskimäärin#	30	31	36
	ei tietoa	2	1	0
2010	< keskimäärin*	7	5	5
	> keskimäärin#	34	38	38
	ei tietoa	2	0	0
2011	< keskimäärin*	9	8	7
	> keskimäärin#	34	37	38
	ei tietoa	2	0	0

* kulujen osuus liikevaihdosta pienempi kuin saman liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin

kulujen osuus liikevaihdosta suurempi kuin saman liikevaihtoryhmään kuuluvilla keskimäärin

5.4 Heikosti kannattavien apteekkien taloudellisen tilan muutokset

Kannattavuusongelmien tarkastelussa on tärkeä arvioida kannattavuutta pitkällä aikavälillä, jolloin mahdolliset satunnaiset tai tilapäiset kannattavuusongelmat voidaan sulkea pois. **Taulukossa 4** esitetään vuodesta 2009 vuoteen 2011 heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä ja sijainti. Nämä apteekkiryhmit määritellään tarkemmin **liitteessä 5**.

Heikosti kannattavista apteekteista 20 apteekin taloudellinen tila ei parantunut tarkastelujaksolla vuodesta 2009 vuoteen 2011. Näistä apteekteista kolmannes sijaitsi maaseudulla. Vuosina 2008–2010 vastaavan tarkastelun mukaan heikosti kannattavina pysyneiden apteekkien lukumäärä oli 17 ja niistä noin 10 prosenttia sijaitsi maaseudulla (Mäntylä ym. 2011). Liikevaihtoryhmätasolla vuosina 2009–2011 14 apteekkia (70 prosenttia) heikosti kannattavina pysyneistä apteekteista sijoittui viiteen pienimpään liikevaihtoryhmään.

Aineiston apteekteista 18:n taloudellinen tila oli muuttunut heikosti kannattavaksi tarkastelujaksolla vuodesta 2009 vuoteen 2011. Näistä apteekteista 40 prosenttia sijaitsi maaseudulla. Vuosina 2008–2010 vastaavan tarkastelun mukaan heikosti kannattaviksi muuttuneita apteekkeja oli 25 ja niistä 20 prosenttia sijaitsi maaseudulla (Mäntylä ym. 2011). Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärässä näyttää olevan pientä laskua tarkastelujaksojen välisessä vertailussa. Liikevaihtoryhmätasolla vuosina 2009–2011 12 apteekkia (67 prosenttia) heikosti kannattaviksi muuttuneista apteekteista sijoittui neljään pienimpään liikevaihtoryhmään.

Vuonna 2009 heikosti kannattavista apteekteista 13 oli muuttunut kannattaviksi vuosien 2010–2011 aikana. Näistä apteekteista 12 sijaitsi kaupungissa, ja liikevaihtoryhmätasolla tarkasteltuna nämä apteekit sijoittuvat viiteen suurimpaan liikevaihtoryhmään (yli 7,5 miljoonan ryhmässä ei muutoksia). Vuosina 2008–2010 vastaavan tarkastelun mukaan vuonna 2010 kaikki kannattaviksi muuttuneet yhdeksän apteekkia sijaitsivat kaupungeissa (Mäntylä ym. 2011).

Apteekkien taloudellisen tilan muutoksia kuvaava tarkastelu antaa viitteitä siitä, että noin kolmella prosentilla (vuonna 2010 2,8 prosenttia ja vuonna 2011 3,2 prosenttia) apteekteista saattaa olla pidemmän aikavälin kannattavuusongelmia. Heikosti kannattavina pysyneiden tai sellaisiksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä on noussut erityisesti maaseudulla. Vastaavasti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien määrässä on pientä nousua,

mutta lähes kaikki tällaiset apteekit sijaitsevat kaupungeissa.

Taulukko 4. Vuodesta 2009 vuoteen 2011 heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden sekä kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä ja sijainti.

	Heikosti kannattavina pysyneiden apteekkien lukumäärä	Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä	Kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lukumäärä
Maaseutu	6	7	1
Kaupunki	14	11	12
Yhteensä	20	18	13

Liitteessä 6 kuvataan heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatavaroiden myynti sekä toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Heikosti kannattavina pysyneet apteekit

Heikosti kannattavina pysyneiden apteekkien keskimääräinen liikevaihto vuonna 2011 laski 3,5 prosenttia vuoden 2009 liikevaihtoon verrattuna, kun samalla aikavälillä liikevaihto kasvoi apteekeissa keskimäärin 0,6 prosenttia. Vastaavasti lääkemyynti pieneni tässä ryhmässä 3 prosenttia, kun keskimäärin apteekkien lääkemyynti kasvoi samalla aikavälillä 0,9 prosenttia. Lisäksi tässä ryhmässä yleisten kauppatavaroiden myynti laski 1,3 prosenttia, kun se muissa apteekeissa nousi vuodesta 2009 vuoteen 2011 verrattuna keskimäärin 5 prosenttia (tässä vertailussa ei ole huomioitu yhtiöiden kautta tapahtuvaa myyntiä).

Vuonna 2009 toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta oli heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla keskimäärin 2,8 prosenttia, kun taas kaikkien apteekkien keskiarvo oli 1,4 prosenttia. Näillä apteekeilla toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta kuitenkin laski 2,7 prosenttiyksikköön vuonna 2010 (-4,6 prosenttia vuodesta 2009). Samalla tarkasteluvälillä heikosti kannattavien apteekkien liikevaihto laski, mikä tarkoittaa sitä, että nämä apteekit olivat kyenneet keskimäärin pienentämään toimitilavuokria myös euromääräisesti. Kaikilla apteekeilla vastaava toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta vuonna 2011 oli keskimäärin 1,5 prosenttiyksikköä, jossa kasvua oli 6 prosenttia vuoteen 2009 verrattuna.

Myös palkkakulujen osuus liikevaihdosta oli heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla merkittävästi suurempi kuin apteekeilla keskimäärin jokaisena tarkasteluvuonna.

Esimerkiksi vuonna 2011 näillä apteekeilla palkkakulujen osuus liikevaihdosta oli keskimäärin 11,9 prosenttia, kun taas kaikilla apteekeilla vastaava osuus oli 10,0 prosenttia. Vuodesta 2009 vuoteen 2011 ulottuvalla tarkastelujaksolla heikosti kannattavien apteekkien palkkojen osuus liikevaihdosta laski 0,5 prosenttia, kun se vastaavasti nousi kaikilla apteekeilla keskimäärin 2,5 prosenttia. Heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla liikevaihto laski samana aikana 3,5 prosenttia. Tämä tarkoittaa sitä, että keskimääräisesti euromääräiset palkkakulut ovat kuitenkin nousseet.

Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta oli heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla merkittävästi suurempi kuin muilla apteekeilla keskimäärin jokaisena tarkasteluvuonna. Esimerkiksi vuonna 2011 näillä apteekeilla muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta oli keskimäärin 6,7 prosenttia, kun taas kaikilla apteekeilla vastaava osuus oli 4 prosenttia. Tarkastelujaksolla 2009–2011 heikosti kannattavina pysyneiden apteekkien muiden liiketoimintakulujen osuuden kasvu liikevaihdosta ei poikennut kaikkien apteekkien keskiarvosta (11 prosenttia).

Heikosti kannattavina pysyneillä apteekeilla toimitilavuokrien ja palkkojen sekä muiden liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta ovat yhä keskimääräistä suurempia, ja näin näiden apteekkien kulurakenne on kannattavuuden näkökulmasta raskaampi kuin muilla apteekeilla keskimäärin. Heikosti kannattavat apteekit ovat jossain määrin sopeuttaneet liiketoimintaa suhteessa liikevaihdon kehitykseen. Tätä toimintaa lienee vaikeuttanut yhä jatkuva liikevaihdon lasku.

Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit

Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien keskimääräinen liikevaihto (2,62 M€) vuonna 2009 oli reilut 20 prosenttia pienempi kuin kaikkien apteekkien keskimääräinen liikevaihto (3,33 M€). Näiden lääkemyynti oli jokseenkin saman verran pienempi kuin kaikkien apteekkien lääkemyynnin keskiarvo. Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti oli vajaat 40 prosenttia kaikkien apteekkien keskiarvoa pienempi.

Heikosti kannattavien apteekkien liikevaihto, lääkemyynti ja yleisten kauppatavaroiden myynti pienenevät merkittävästi, kun taas muilla apteekeilla nämä keskimäärin kasvoivat vuodesta 2009 vuoteen 2011. Esimerkiksi vuonna 2011 heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto laski 12,2 prosenttia vuoteen 2009 verrattuna, kun taas kaikkien apteekkien liikevaihto nousi samalla aikavälillä keskimäärin 0,6 prosenttia. Läkemyynti puolestaan laski 11,9 prosenttia (muissa apteekeissa nousua

keskimäärin 0,9 prosenttia) ja yleisten kauppatavaroiden myynti pieneni 5,6 prosenttia. Kaikkien apteekkien yleisten kauppatavaroiden myynti puolestaan kasvoi keskimäärin 5 prosenttia samalla tarkastelujaksolla.

Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuudet liikevaihdosta olivat jo vuonna 2009 kaikkien apteekkien keskiarvoa suuremmat. Keskimääräistä suuremmasta kulurakenteesta huolimatta nämä 18 apteekkia olivat raportin kannattavuusrajan mukaan kannattavia vielä vuonna 2009. Vuoden 2011 loppuun mennessä heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien kustannusten osuus liikevaihdosta kuitenkin kasvoi merkittävästi, mitä selittänee keskimääräistä suurempi liikevaihdon lasku. Heikosti kannattaviksi muuttuneiden apteekkien kulurakennetta ei ole kyetty sopeuttamaan liikevaihdon laskun mukaisesti.

Kannattaviksi muuttuneet apteekit

Vuoden 2011 loppuun mennessä kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto (mukaan lukien lääkemyynti ja yleisten kauppatavaroiden myynti) oli tarkastelujakson jokaisena vuonna keskimääräistä pienempi. Toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen

osuudet olivat samoina vuosina vastaavasti keskimääräistä suuremmat.

Kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto kasvoi 3,8 prosenttia vuodesta 2009 vuoteen 2011, kun keskimäärin apteekkien liikevaihto nousi 0,6 prosenttia samana aikana. Kannattaviksi muuttuneiden apteekkien lääkemyynti kasvoi 0,9 prosenttia, joka on sama kuin kaikkien apteekkien keskimääräinen kasvuprosentti. Yleisten kauppatavaroiden myynti kasvoi 19,4 prosenttia, kun kaikilla apteekeilla se nousi samalla aikavälillä keskimäärin 5 prosenttia.

Kannattaviksi muuttuneiden apteekkien toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta kasvoi keskimäärin 3,1 prosenttia, kun se kaikilla apteekeilla kasvoi keskimäärin 5,8 prosenttia. Palkkojen osuus ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta pieneni vastaavasti 5,1 ja 14 prosenttia. Nämä kulurakenteeseen tulleet kevennykset selittänevät ainakin osittain apteekkien muuttumisen kannattaviksi tarkastelujakson aikana. Kannattaviksi muuttuneet apteekit ovat todennäköisesti ennen tarkastelujaksoa vaihtaneet liikepaikkaa tai ylipäätään tehneet investointeja tai muita kirjanpidossa näkyviä toimia, mikä selittänee joiltakin osin kannattavuuden parantumista.

6. APTEEKKIEN VAKAVARAISUUS JA VAIHTO-OMAISUUS

Yrityksen vakavaraisuus on kannattavuuden ja maksuvalmiuden lisäksi yksi keskeisimpiä yrityksen taloudellisen tilan osa-alueita. Vakavaraisuudella tarkoitetaan yrityksen vieraan ja oman pääoman osuutta koko pääomasta, ja näin vakavaraisuus antaa kuvan yrityksen rahoitusrakenteesta tai yrityksen velkaisuudesta.

Apteekkien tasetietojen pohjalta voidaan laskea useita oman ja vieraan pääoman suhdetta kuvaavia tunnuslukuja. Hyödyllisiä tunnuslukuja tilinpäätösanalyysin kannalta olisivat apteekkien rahoituslaitoksilta tarvitseman vieraan pääoman määrä, sen takaisinmaksuaika tai kaluston arvo. Lisäksi yritysten kannattavuuden yleispätevänä mittarina pidetään sijoitetun pääoman tuotto prosenttia. Tämä luku saadaan, kun yrityksen nettotulokseen lisätään vieraan pääoman korot ja saatua lukua verrataan tilikauden taseen sijoitettujen pääomien keskiarvoon. Sijoitetun pääoman tuotto prosentti on mielekäs mittari yritysten ja eri toimialojen vertailussa (Alhola ym. 2001). Tämän tunnusluvun laskemiseen tarvitaan apteekkien tuloslaskelma- ja tasetietoja kahdelta viimeiseltä tilikaudelta. Tiedon tallentamiseen liittyvien haasteiden vuoksi näitä tietoja ei ole voitu täysimääräisesti hyödyntää tässä selvityksessä, ja tämän vuoksi selvityksessä ei ole laskettu apteekkien sijoitetun pääoman tuotto prosenttia. Tässä selvityksessä tarkastellaan apteekkien omavaraisuusastetta ja vaihtomaisuutta vuonna 2011.

Omavaraisuusaste

Yleensä tilinpäätösanalyysissä vakavaraisuutta kuvaavilla tunnusluvuilla halutaan ilmaista yrityksen kykyä selviytyä veloistaan pitkällä aikavälillä. Yrityksen vakavaraisuutta voidaan kuvata omavaraisuusasteella, joka kuvaa oman pääoman suhteellisen osuuden prosentteina taseen loppusummasta eli koko pääoman yhteismäärästä. Yritystutkimusneuvottelukunnan laatiman suhdelukuluokituksen mukaan vakavaraisuus on hyvä, jos omavaraisuusaste on 40 prosenttia tai suurempi. Vakavaraisuus on tyydyttävä, jos omavaraisuusaste on 20–40 prosenttia, ja se on heikko, jos omavaraisuusaste on 0–20 prosenttia tai negatiivinen (Alhola ym. 2001).

Aineiston apteekkien omavaraisuusasteiden jakauma liikevaihtoryhmittäin on esitetty liitteessä 7a. Puolella apteekkeista omavaraisuusaste oli hyvä, mutta kolmasosalla apteekkeista se oli heikko vuonna 2011. Liikevaihtoryhmittäin tarkasteltuna apteekit jakautuivat omavaraisuusas-

teen mukaan hyvin tasaisesti edellä kuvattuihin luokkiin. Ainoastaan alle 0,9 miljoonan euron liikevaihtoryhmässä suurimmalla osalla (85 prosenttia) apteekkeista omavaraisuusaste oli hyvä. Liitteessä 7b on kuvattu myös heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien omavaraisuusaste vuonna 2011. Heikosti kannattavina pysyneistä apteekkeista 70 prosentilla (14 apteekkia) omavaraisuusaste oli heikko. Tämä tarkoittaa siitä, että näiden apteekkien pidemmän aikavälin taloudellinen elinvoimaisuus tai toiminnan harjoittamisen mielekkyys lienee huono, ellei taloudellinen tila muutu.

Omavaraisuusasteen tulkinnasta apteekkitoiminnassa

Tuloksista ei voi tehdä kuitenkaan suoraan johtopäätöstä siitä, että apteekkitoimiala ei antaisi mahdollisuutta kasvattaa omavaraisuusastetta tai siitä, että kolmanneksella apteekkeista olisi heikko kyky selviytyä pitkäaikaisista veloistaan. Heikko omavaraisuusaste johtuu pääsääntöisesti pienestä (tai jopa negatiivisesta) omasta pääomasta. Tämä tarkoittaa sitä, että kumulatiiviset yksityisotot ovat suuremmat kuin kumulatiivinen tilikauden voitto tai sijoitukset apteekin toiminimeen. Yksityisliikkeessä apteekkarin ja yrityksen välinen rahaliikenne on joustavaa ja sijoitukset yritykseen ja nostot siitä ovat täysin vapaita. Apteekkari on yksityisliikkeen harjoittajana kuitenkin henkilökohtaisesti vastuussa apteekin veloista. Jos yksityisnostojen määrä ylittää yksityissijoitukset ja kumulatiivisen tilikauden voiton (kirjataan taseeseen), omasta pääomasta tulee negatiivinen. Aineiston apteekkeista reilulla 100 apteekilla oma pääoma oli vuonna 2011 negatiivinen, mikä johtui pääasiassa yksityisotoista. Ilmiö on melko tyypillinen yksityisliikkeissä, ja apteekkien vakavaraisuuden tulkintaa tulee tehdä varoen omavaraisuusastetta käytettäessä.

Vaihto-omaisuus

Liitteessä 8 on kuvattu liikevaihtoryhmittäin apteekkien vaihto-omaisuuden (varaston) määrää. Tällä halutaan kuvata, kuinka paljon rahaa sitoutuu apteekkien varastoon. Apteekkien vaihto-omaisuuden määrä kasvaa keskimäärin liikevaihdon kasvaessa. Liikevaihtoryhmittäin tarkasteltuna apteekkien vaihto-omaisuuden arvossa on suurta vaihtelua. Tämä voi kuvastaa apteekkarin henkilökohtaisia valintoja ja mahdollisuutta tehdä verosuunnittelua, jolla tarkoitetaan verolakien mukaisesti yleisesti hyväksyt-

tyä lähtökohtaa, jossa verovelvollisella on oikeus järjestää toimintansa verotuksellisesti edullisimman vaihtoehdon mukaan. Apteekkarin verotus on sidottu pitkälti yrityksen nettovarallisuuteen (varojen ja velkojen erotus), koska apteekin liikevoitto verotetaan ansio- ja pääomaveroina nettovarallisuuden mukaan. Ilmiölle voi löytyä myös muita syitä, esimerkiksi ostojen ajoitukset.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Selvityksen perusteella apteekkien vuosina 2008–2010 tapahtunut keskimääräisen liikevaihdon lasku on taittunut niin, että vuonna 2011 apteekkien yhteenlaskettu liikevaihto oli neljä miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2008. Vuosina 2008–2010 tapahtunut liikevaihdon lasku johtui pääasiassa euromääräisestä lääkemyynnin laskusta. Tätä kompensoimaan apteekit ovat lisänneet yleisten kauppatavaroiden myyntiä. Apteekkitoiminnan kulujen kasvu suhteessa liikevaihtoon on laskenut apteekkien keskimääräistä liikevoittoa tarkastelujakson jokaisena vuonna.

Vajaa kolmannes apteekteista ilmoitti vuonna 2011 harjoittavansa apteekin tiloissa myös muuta liiketoimintaa. Erityisesti suurissa apteekteissa yleisten kauppatavaroiden myyntiä on siirretty yhä enemmän näiden yhtiöiden kautta tapahtuvaksi myynniksi. Yksi syy tälle saattaa olla se, että apteekit ovat lähteneet parantamaan todellista kannattavuutta (liikevoittoa) apteekkien toiminimien liikevoiton laskiessa. Liikevoiton laskiessa apteekit kuitenkin haluavat säilyttää henkilökuntansa määrän samana, ja yhtiötoiminta mahdollistaneen tämän edullisemmalla verotuksella. Yhtiötoiminnalla lienee merkittävää vaikutusta apteekkialan todelliseen kannattavuuteen. Apteekkien todellisen kannattavuuden selvittämiseksi olisi tarpeen tehdä yksityiskohtainen selvitys kaikesta apteekkien tiloissa tapahtuvasta liiketoiminnasta.

Apteekkitoiminta on edelleen pääsääntöisesti liiketaloudellisesti hyvin kannattavaa. Reilulla kolmella prosentilla apteekteista vaikuttaisi olevan pidemmän aikavälin kannattavuusongelmia. Suurella osalla heikosti kannattavista apteekteista on suuremmat toimitila-, palkka- ja muut

liiketoiminnan kulut kuin vastaavan kokoisilla apteekteilla yleensä. Suurin osa heikosti kannattavista apteekteista sijaitsee kaupungeissa, ja kaupunkiapteekteista heikosti kannattavien osuus on kaksinkertainen maaseutuapteekkeihin verrattuna. Heikosti kannattavien apteekkien lukumäärä näyttää kuitenkin nousseen maaseudulla. Lisäksi apteekkitoiminta näyttää taloudellisessa mielessä jossain määrin polarisoituvan, mikä tarkoittaa, että apteekkien väliset erot liiketoiminnan kannattavuudessa kasvavat.

Kannattavan apteekkitoiminnan edellytyksenä on riittävä lääkemyynnin volyyymi ja siihen tarkoituksenmukaisesti suhteutettu kustannusrakenne. Esimerkiksi kaikkein pienimmät apteekit ovat sopeuttaneet kulurakennetta liikevaihdon muutosten mukaisesti, jolloin niiden toimintaa voidaan yleisesti ottaen pitää taloudellisesti mielekkäänä. Kuitenkaan tällä hetkellä näillä apteekteilla ei välttämättä ole enää tehtävissä merkittäviä sopeuttamistoimenpiteitä, minkä lisäksi niiden kannattavuus saattaa vaarantua odottamattomista kustannuksista tai äkillisistä muutoksista lääkemyynnissä. Toisaalta tietyissä kaupunkisijainneissa liian pienellä lääkemyynillä toimintaa voi olla vaikeaa saada ylipäättään kannattavaksi riippumatta sopeuttamistoimenpiteistä.

Apteekkien taloudellinen polarisoituminen ja niiden lääkemyynnin rakenteen vaihtelu aiheuttavat sen, että koko apteekkialaa koskevilla uudistuksilla voi olla haasteellista parantaa yksittäisten apteekkien liiketoimintaedellytyksiä. Mikäli kaikkien apteekkien liiketoimintaedellytykset halutaan turvata, tarvitaan todennäköisesti useita kohdennettuja ja vaihteellisia uudistuksia sekä rakenteeseen että rahoitukseen.

LÄHTEET

Alhola K, Koivikko A, Rätty P, Tuominen O. Kirjanpidosta tilinpäätökseen. Helsinki: WSOY; 2001.

Luonnos hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. [Siteerattu 12.9.2012]. www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5069262&name=DLFE-20823.pdf

Lääketaksan ja apteekkimaksun uudistaminen. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. [Siteerattu 19.9.2012]. www.fimea.fi/download/21505_Fimea_taksaselvitys_28062012.pdf

Mäntylä A, Kiviniemi V, Kumpusalo-Vauhkonen A, Paasikoski S, Happonen P. Apteekkien tilinpäätösanalyysi vuosilta 2008–2010. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 2/2011.

LIITTEET

LIITE 1. Apteekkien liikevaihto, lääkemyynti ja yleisten kauppatarvikkeiden myynti.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Liikevaihto, keskiarvo (M€)	Liikevaihto, mediaani (M€)	Liikevaihto, yhteensä (M€)	Liikevaihto, muutos-%*
< 0,9	23	2008	0,73	0,76	16,90	—
		2009	0,74	0,78	17,05	0,9
		2010	0,76	0,78	17,48	3,4
		2011	0,79	0,79	18,20	7,7
0,9–1,3	45	2008	1,14	1,14	51,47	—
		2009	1,14	1,16	51,49	0,04
		2010	1,14	1,12	51,51	0,08
		2011	1,18	1,15	53,04	3,1
1,3–1,7	59	2008	1,47	1,46	86,75	—
		2009	1,47	1,43	86,54	-0,2
		2010	1,46	1,40	86,18	-0,7
		2011	1,48	1,41	87,50	0,9
1,7–2,1	70	2008	1,87	1,89	131,19	—
		2009	1,88	1,88	131,84	0,5
		2010	1,87	1,84	130,70	-0,4
		2011	1,91	1,91	133,50	1,8
2,1–2,5	56	2008	2,30	2,30	128,99	—
		2009	2,33	2,34	130,73	1,4
		2010	2,36	2,31	132,37	2,6
		2011	2,44	2,38	136,41	5,8
2,5–2,9	45	2008	2,72	2,74	122,43	—
		2009	2,74	2,74	123,42	0,8
		2010	2,72	2,65	122,24	-0,1
		2011	2,73	2,69	123,07	0,5
2,9–3,4	61	2008	3,13	3,14	190,80	—
		2009	3,10	3,11	189,39	-0,7
		2010	3,07	3,05	187,01	-2,0
		2011	3,15	3,15	191,94	0,6
3,4–4,0	61	2008	3,69	3,69	225,19	—
		2009	3,69	3,62	225,30	0,05
		2010	3,76	3,70	229,09	1,7
		2011	3,87	3,78	235,84	4,7
4,0–5,0	85	2008	4,45	4,39	377,93	—
		2009	4,46	4,44	378,84	0,2
		2010	4,43	4,43	376,44	-0,4
		2011	4,47	4,46	380,26	0,6
5,0–7,5	72	2008	6,02	5,92	433,15	—
		2009	5,88	5,97	423,65	-2,2
		2010	5,71	5,82	411,11	-5,1
		2011	5,90	5,91	424,71	-1,9
> 7,5	27	2008	9,54	8,39	257,54	—
		2009	9,38	8,05	253,23	-1,7
		2010	9,08	7,69	245,17	-4,8
		2011	8,96	7,91	241,83	-6,1
Yhteensä	604	2008	3,35	2,93	2022,34	—
		2009	3,33	2,90	2011,50	-0,5
		2010	3,29	2,87	1989,30	-1,6
		2011	3,35	2,91	2026,31	0,2

* Verrattu vuoden 2008 liikevaihtoon (liikevaihto yhteensä).

LIITE 1. (jatkuu) Apteekkien liikevaihto, lääkemyynti ja yleisten kauppatavaroiden myynti.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Lääkemyynti, keskiarvo (M€)	Lääkemyynti, mediaani (M€)	Lääkemyynti, yhteensä (M€)	Lääkemyynti, muutos-%*
< 0,9	23	2008	0,742	0,770	17,07	—
		2009	0,736	0,767	16,94	-0,8
		2010	0,768	0,774	17,67	3,5
		2011	0,778	0,787	17,88	4,7
0,9–1,3	45	2008	1,15	1,13	51,57	—
		2009	1,13	1,13	51,00	-1,1
		2010	1,13	1,12	50,80	-1,5
		2011	1,16	1,12	52,22	1,3
1,3–1,7	59	2008	1,48	1,46	87,21	—
		2009	1,46	1,45	86,32	-1,1
		2010	1,45	1,41	85,39	-2,4
		2011	1,45	1,42	85,50	-2,0
1,7–2,1	70	2008	1,89	1,92	132,62	—
		2009	1,87	1,88	130,76	-1,4
		2010	1,86	1,85	130,09	-1,9
		2011	1,89	1,90	132,37	-0,2
2,1–2,5	56	2008	2,28	2,30	127,53	—
		2009	2,31	2,30	129,46	1,5
		2010	2,33	2,31	130,50	2,3
		2011	2,39	2,36	134,04	5,1
2,5–2,9	45	2008	2,74	2,75	123,35	—
		2009	2,74	2,72	123,22	-0,3
		2010	2,71	2,64	121,88	-1,2
		2011	2,73	2,70	123,05	-0,2
2,9–3,4	61	2008	3,19	3,16	194,85	—
		2009	3,16	3,12	192,68	-1,1
		2010	3,11	3,06	189,81	-2,6
		2011	3,17	3,16	193,12	-0,9
3,4–4,0	61	2008	3,78	3,78	230,82	—
		2009	3,76	3,73	229,25	-0,7
		2010	3,80	3,78	231,58	0,3
		2011	3,95	3,89	241,06	4,4
4,0–5,0	85	2008	4,51	4,43	383,60	—
		2009	4,52	4,46	384,11	0,1
		2010	4,52	4,45	384,17	0,1
		2011	4,57	4,52	388,73	1,3
5,0–7,5	72	2008	6,16	6,12	443,58	—
		2009	6,00	6,07	432,12	-2,6
		2010	5,84	5,95	420,14	-5,3
		2011	6,03	6,07	434,11	-2,1
> 7,5	27	2008	9,73	8,85	271,93	—
		2009	9,53	8,45	266,21	-5,8
		2010	9,24	8,18	256,84	-5,5
		2011	9,29	8,16	250,93	-7,7
Yhteensä	604	2008	3,40	2,94	2055,03	—
		2009	3,37	2,96	2033,10	-1,0
		2010	3,33	2,92	2011,54	-2,2
		2011	3,40	2,95	2053,03	-0,1

* Verrattu vuoden 2008 lääkemyynnin toteumaan (lääkemyynti yhteensä).

LIITE 1. (jatkuu) Apteekkien liikevaihto, lääkemyynti ja yleisten kauppatarvaroiden myynti.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Yleisten kauppatarvaroiden myynti, keskiarvo (t€)	Yleisten kauppatarvaroiden myynti, mediaani (t€)	Yleisten kauppatarvaroiden myynti, yhteensä (M€)	Yleisten kauppatarvaroiden myynti, muutos-%*
< 0,9	23	2008	55,04	45,40	1,27	—
		2009	71,50	51,55	1,64	29,1
		2010	84,35	59,97	1,94	52,8
		2011	89,56	69,20	2,06	62,2
0,9–1,3	45	2008	92,66	79,39	4,17	—
		2009	109,22	89,72	4,91	17,7
		2010	118,17	102,56	5,32	27,6
		2011	124,22	107,25	5,59	34,1
1,3–1,7	59	2008	117,97	105,79	6,96	—
		2009	132,63	117,15	7,82	12,4
		2010	145,57	128,98	8,59	23,4
		2011	150,49	132,74	8,88	27,6
1,7–2,1	70	2008	144,15	136,71	10,09	—
		2009	162,79	152,43	11,40	13,0
		2010	177,45	170,09	12,42	23,1
		2011	207,96	181,31	14,56	44,3
2,1–2,5	56	2008	181,51	178,39	10,16	—
		2009	227,10	216,09	12,72	25,2
		2010	255,03	235,95	14,28	40,6
		2011	266,51	252,53	14,92	46,9
2,5–2,9	45	2008	219,70	216,53	9,89	—
		2009	245,27	230,00	11,04	11,6
		2010	261,70	244,28	11,78	19,1
		2011	257,92	264,39	11,61	17,4
2,9–3,4	61	2008	204,44	221,74	12,47	—
		2009	208,93	245,08	12,74	2,2
		2010	227,34	237,52	13,87	11,2
		2011	248,17	272,36	15,14	21,4
3,4–4,0	61	2008	221,25	256,87	13,50	—
		2009	243,03	275,79	14,82	9,8
		2010	264,37	314,23	16,13	19,5
		2011	274,28	301,83	16,73	23,9
4,0–5,0	85	2008	298,23	321,28	25,35	—
		2009	319,10	374,11	27,12	7,0
		2010	318,94	341,65	27,11	6,9
		2011	300,52	350,96	25,54	0,7
5,0–7,5	72	2008	361,86	436,16	26,05	—
		2009	371,51	325,20	26,75	2,7
		2010	384,53	420,30	27,69	6,3
		2011	398,13	359,35	28,66	10,0
> 7,5	27	2008	627,06	593,34	16,98	—
		2009	654,78	547,79	17,76	4,6
		2010	648,53	136,35	17,63	3,8
		2011	458,30	151,78	12,37	-27,1
Yhteensä	604	2008	226,55	161,03	136,84	—
		2009	246,12	178,02	148,66	8,7
		2010	259,32	178,81	156,63	14,5
		2011	258,39	183,14	156,06	14,0

* Verrattu vuoden 2008 yleisten kauppatarvaroiden myynnin toteumaan (Yleisten kauppatarvaroiden myynti yhteensä).

LIITE 2. Apteekkien myyntikate 1 ja myyntikate 2.

Liikeyhtöryhmä* (M€)	Vuosi	N	Myyntikate 1, keskiarvo (%)	Myyntikate 1, mediaani (%)	Myyntikate 1, minimi (%)	Myyntikate 1, maksimi (%)	Myyntikate 1, muutos* (%-yks.)
< 0,9	2008	22	30,5	30,8	26,0	33,6	—
	2009	20	31,4	31,8	27,1	35,6	0,9
	2010	21	31,3	31,9	25,5	34,3	0,8
	2011	21	31,4	32,0	24,6	36,4	0,9
0,9–1,3	2008	43	31,9	31,7	28,4	44,0	—
	2009	45	31,7	31,5	28,3	35,8	–0,2
	2010	45	32,0	32,1	27,1	41,0	0,1
	2011	42	31,5	31,4	25,0	38,5	–0,4
1,3–1,7	2008	57	31,6	31,6	24,8	35,9	—
	2009	58	32,0	31,7	27,5	37,7	0,4
	2010	59	32,0	32,0	27,8	36,8	0,4
	2011	58	31,8	31,6	28,1	36,2	0,2
1,7–2,1	2008	67	31,6	31,7	25,6	34,8	—
	2009	69	31,7	31,9	28,3	34,8	0,1
	2010	67	31,8	32,0	28,0	35,2	0,2
	2011	64	31,9	31,9	27,8	35,5	0,3
2,1–2,5	2008	54	31,7	31,8	26,3	35,4	—
	2009	54	31,9	31,9	28,3	36,7	0,2
	2010	55	32,1	32,2	27,6	36,2	0,4
	2011	51	32,0	32,0	26,9	41,1	0,3
2,5–2,9	2008	39	31,8	32,0	25,9	37,2	—
	2009	39	32,2	32,0	27,2	36,2	0,4
	2010	42	32,4	32,6	26,9	36,4	0,6
	2011	42	32,5	32,6	28,5	37,5	0,7
2,9–3,4	2008	55	31,6	31,6	25,6	35,4	—
	2009	57	31,5	31,5	26,4	35,7	–0,1
	2010	57	32,0	32,0	27,1	36,2	0,4
	2011	59	32,3	32,1	27,6	37,7	0,7
3,4–4,0	2008	57	31,9	31,8	26,5	38,7	—
	2009	58	32,1	32,1	29,4	39,8	0,2
	2010	57	32,9	32,7	27,2	45,8	1,0
	2011	57	32,6	32,5	27,7	50,4	0,7
4,0–5,0	2008	82	32,0	31,8	28,1	35,7	—
	2009	72	32,2	32,2	28,6	36,4	0,2
	2010	79	32,3	32,3	26,8	37,2	0,3
	2011	79	32,6	32,4	27,5	37,6	0,6
5,0–7,5	2008	69	31,6	31,5	27,2	37,8	—
	2009	69	31,7	31,7	27,4	36,5	0,1
	2010	69	31,8	32,0	28,0	37,3	0,2
	2011	70	31,9	31,9	16,8	37,5	0,3
> 7,5	2008	26	31,6	31,6	23,6	37,8	—
	2009	25	32,1	32,0	25,5	37,2	0,5
	2010	25	31,9	32,0	25,5	38,3	0,3
	2011	24	31,8	31,8	27,7	37,0	0,2
Yhteensä	2008	571	31,7	31,7	23,6	44,0	—
	2009	566	31,9	31,9	25,5	39,8	0,2
	2010	576	32,1	32,1	25,5	45,8	0,4
	2011	567	32,1	32,0	16,8	50,4	0,4

* Verrattu vuoden 2008 myyntikatteen keskiarvoon.

LIITE 2. (jatkuu) Apteekkien myyntikate 1 ja myyntikate 2.

Liikevaihtoryhmä# (M€)	Vuosi	N	Myyntikate 2, keskiarvo (%)	Myyntikate 2, mediaani (%)	Myyntikate 2, minimi (%)	Myyntikate 2, maksimi (%)	Myyntikate 2, muutos* (%-yks.)
< 0,9	2008	22	21,4	30,6	-4,2	33,2	—
	2009	20	22,8	31,5	-4,3	32,5	1,4
	2010	21	28,0	31,9	-4,2	34,3	6,6
	2011	21	29,9	32,0	-0,8	36,4	8,5
0,9–1,3	2008	43	30,6	30,4	26,9	41,9	—
	2009	45	29,3	30,4	0,1	34,3	-1,3
	2010	45	30,6	31,2	-1,9	39,7	0,0
	2011	42	30,7	30,8	22,4	36,1	0,1
1,3–1,7	2008	57	29,0	29,1	22,0	32,7	—
	2009	58	29,8	29,8	25,0	34,5	0,8
	2010	59	30,0	30,0	25,5	36,0	1,0
	2011	58	29,9	29,7	25,4	35,0	0,9
1,7–2,1	2008	67	27,8	28,0	21,4	31,1	—
	2009	69	28,3	28,3	24,6	32,3	0,5
	2010	67	28,6	28,6	24,5	32,8	0,8
	2011	64	28,6	28,8	23,2	33,0	0,8
2,1–2,5	2008	54	27,1	27,1	21,2	31,0	—
	2009	54	27,7	27,7	24,1	33,0	0,6
	2010	55	27,9	27,8	23,3	31,9	0,8
	2011	51	27,9	27,9	22,5	37,8	0,8
2,5–2,9	2008	39	26,5	26,5	21,3	32,0	—
	2009	39	27,1	27,1	22,1	31,8	0,6
	2010	42	27,6	27,7	23,4	31,3	1,1
	2011	42	27,7	27,7	24,5	33,1	1,2
2,9–3,4	2008	55	25,7	25,5	19,6	29,5	—
	2009	57	25,9	25,8	20,9	30,4	0,2
	2010	57	26,6	26,4	22,3	30,8	0,9
	2011	59	27,0	26,7	22,8	32,8	1,3
3,4–4,0	2008	57	25,5	25,1	20,0	35,5	—
	2009	58	25,9	25,7	22,5	36,8	0,4
	2010	57	26,9	26,3	20,8	43,3	1,4
	2011	57	26,5	26,2	20,8	47,6	1,0
4,0–5,0	2008	82	25,1	24,9	21,5	29,8	—
	2009	72	25,6	25,5	21,4	30,7	0,5
	2010	79	25,7	25,6	20,2	30,7	0,6
	2011	79	26,1	25,7	21,2	31,8	1,0
5,0–7,5	2008	69	23,8	23,7	19,2	31,8	—
	2009	69	24,3	23,9	19,2	31,3	0,5
	2010	69	24,5	24,4	21,1	32,5	0,7
	2011	70	24,7	24,5	12,6	31,5	0,9
> 7,5	2008	26	23,3	22,9	15,1	29,2	—
	2009	25	23,9	23,5	19,7	29,4	0,6
	2010	25	23,8	23,9	17,5	30,0	0,5
	2011	24	23,8	23,7	18,9	28,8	0,5
Yhteensä	2008	571	26,2	26,3	-4,2	41,9	—
	2009	566	26,7	26,9	-4,3	36,8	0,5
	2010	576	27,3	27,2	-4,2	43,3	1,1
	2011	567	27,4	27,2	-0,8	47,6	1,2

Verrattu vuoden 2008 myyntikatteen keskiarvoon.

LIITE 3. Apteekkien liikevoitto ennen veroja.

Liikevaihtoryhmä* (M€)	Vuosi	N	Liikevoitto ennen veroja, keskiarvo (t€)	Liikevoitto ennen veroja, mediaani (t€)	Liikevoitto ennen veroja, minimi (t€)	Liikevoitto ennen veroja, maksimi (t€)	Liikevoitto ennen veroja, muutos-%*
< 0,9	2008	16	95,10	108,39	-80,03	156,98	—
	2009	15	98,71	99,57	-9,61	160,03	3,8
	2010	18	110,16	120,29	-27,25	172,35	15,8
	2011	20	93,31	92,45	6,84	150,64	-1,9
0,9–1,3	2008	36	132,76	124,69	60,42	211,53	—
	2009	40	122,74	126,24	-46,04	206,38	-7,6
	2010	44	120,22	117,46	-10,77	180,08	-9,4
	2011	44	117,03	116,10	-39,25	188,68	-11,8
1,3–1,7	2008	50	160,90	161,13	-77,84	266,21	—
	2009	51	156,54	155,51	37,48	256,05	-2,7
	2010	55	145,84	146,80	48,37	238,34	-6,7
	2011	51	147,12	147,36	27,73	258,04	-8,6
1,7–2,1	2008	59	204,75	202,62	88,43	321,09	—
	2009	62	173,34	190,62	-41,58	296,91	-15,3
	2010	56	169,26	187,84	-0,85	253,85	-17,3
	2011	58	167,90	183,66	-44,14	312,61	-18,0
2,1–2,5	2008	50	198,10	194,04	69,23	328,39	—
	2009	46	178,92	180,46	27,34	329,93	-8,7
	2010	50	188,20	198,18	-29,29	520,27	-4,0
	2011	45	171,08	174,86	-156,20	329,21	-13,6
2,5–2,9	2008	42	216,35	247,86	-136,91	372,09	—
	2009	48	220,21	221,34	52,03	346,55	1,8
	2010	50	207,20	209,52	24,11	356,96	-4,2
	2011	45	209,68	212,17	13,20	349,84	-3,1
2,9–3,4	2008	56	257,94	266,56	-54,56	414,59	—
	2009	58	221,94	223,93	28,69	382,08	-14,0
	2010	59	242,43	241,09	60,45	446,31	-6,0
	2011	49	242,93	228,96	57,18	402,25	-5,8
3,4–4,0	2008	52	282,96	277,35	15,76	529,03	—
	2009	48	244,80	248,75	44,69	526,13	-13,5
	2010	43	237,31	229,15	-0,80	472,63	-16,1
	2011	44	241,84	240,21	-25,16	451,90	-14,5
4,0–5,0	2008	73	345,76	333,98	-1,20	629,73	—
	2009	77	325,74	321,45	-125,71	600,50	-5,8
	2010	84	304,73	289,03	-109,82	678,41	-11,9
	2011	81	297,44	269,70	26,69	806,99	-14,0
5,0–7,5	2008	67	430,60	435,14	57,81	919,16	—
	2009	70	408,21	425,63	-11,78	904,82	-5,2
	2010	68	407,15	393,96	37,34	956,34	-5,4
	2011	72	401,88	385,37	35,97	946,54	-6,7
> 7,5	2008	26	665,88	614,68	170,15	1533,98	—
	2009	25	624,02	579,52	96,61	1695,61	-6,3
	2010	19	622,37	513,84	101,40	1834,27	-1,2
	2011	14	601,46	569,40	165,18	1229,85	-9,7
Yhteensä	2008	527	277,00	236,04	-136,91	1533,98	—
	2009	540	255,19	214,39	-125,71	1695,61	-7,9
	2010	546	245,71	208,71	-109,82	1834,27	-11,3
	2011	523	239,74	200,97	-156,17	1229,85	-13,5

* Verrattu vuoden 2008 liikevoiton keskiarvoon.

Tarkastelu on tehty erikseen kunkin vuoden aineistosta, siten että ko. vuoden aikana tapahtuneet omistajanvaihdokset ovat poistettu aineistosta. Apteekit on jaettu liikevaihtoryhmiin erikseen kunkin vuoden toteutuneen liikevaihdon mukaisesti.

LIITE 4. Apteekkien palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Palkkojen osuus liikevaihdosta (%), keskiarvo	Palkkojen osuus liikevaihdosta (%), mediaani	Palkkojen osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta*
< 0,9	23	2008	7,14	6,39	—
		2009	7,13	7,20	-0,1
		2010	6,48	5,32	-9,2
		2011	6,75	6,77	-5,5
0,9–1,3	45	2008	8,70	8,80	—
		2009	8,96	8,94	3,0
		2010	8,89	8,47	2,2
		2011	8,53	8,41	-2,0
1,3–1,7	59	2008	9,19	8,92	—
		2009	9,33	9,42	1,5
		2010	9,66	9,26	5,1
		2011	9,77	9,54	6,3
1,7–2,1	70	2008	9,02	8,71	—
		2009	9,43	9,15	4,5
		2010	9,81	9,55	8,8
		2011	9,83	9,72	9,0
2,1–2,5	56	2008	10,02	10,06	—
		2009	10,19	10,02	1,7
		2010	10,38	10,29	3,6
		2011	10,25	10,07	2,3
2,5–2,9	45	2008	10,02	9,71	—
		2009	10,47	10,24	4,5
		2010	10,87	11,01	8,5
		2011	11,13	10,77	11,1
2,9–3,4	61	2008	9,77	9,61	—
		2009	10,07	10,07	3,1
		2010	10,32	10,42	5,6
		2011	10,25	10,06	4,9
3,4–4,0	61	2008	9,74	9,79	—
		2009	10,20	9,91	4,7
		2010	10,55	10,02	8,3
		2011	10,38	10,03	6,6
4,0–5,0	85	2008	9,76	9,64	—
		2009	10,16	10,17	4,1
		2010	10,50	10,55	7,6
		2011	10,55	10,35	8,1
5,0–7,5	72	2008	9,26	9,30	—
		2009	9,65	9,71	4,2
		2010	9,97	10,17	7,7
		2011	9,88	10,18	6,7
> 7,5	27	2008	8,97	9,01	—
		2009	9,40	9,21	4,8
		2010	9,71	9,68	8,2
		2011	9,94	9,91	10,8
Yhteensä	604	2008	9,39	9,39	—
		2009	9,72	9,69	3,5
		2010	9,97	9,95	6,2
		2011	9,96	9,96	6,1

* Verrattu vuoden 2008 palkkojen osuuden keskiarvoon.

LIITE 4. (jatkuu) Apteekkien palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta (%), keskiarvo	Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta (%), mediaani	Toimitilavuokrien osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta*
< 0,9	23	2008	1,93	1,20	—
		2009	1,87	1,31	-3,1
		2010	1,89	1,26	-2,1
		2011	1,85	1,29	-4,1
0,9–1,3	45	2008	1,41	1,15	—
		2009	1,49	1,19	5,7
		2010	1,59	1,23	12,8
		2011	1,52	1,21	7,8
1,3–1,7	59	2008	1,34	1,12	—
		2009	1,47	1,25	9,7
		2010	1,52	1,32	13,4
		2011	1,51	1,30	12,7
1,7–2,1	70	2008	1,10	1,02	—
		2009	1,17	1,01	6,4
		2010	1,30	1,15	18,2
		2011	1,30	1,15	18,2
2,1–2,5	56	2008	1,14	1,11	—
		2009	1,18	1,16	3,5
		2010	1,26	1,22	10,5
		2011	1,28	1,22	12,3
2,5–2,9	45	2008	1,66	1,21	—
		2009	1,64	1,17	-1,2
		2010	1,71	1,33	3,0
		2011	1,65	1,29	-0,6
2,9–3,4	61	2008	1,19	1,02	—
		2009	1,30	1,06	9,2
		2010	1,36	1,16	14,3
		2011	1,39	1,14	16,8
3,4–4,0	61	2008	1,23	1,05	—
		2009	1,31	1,10	6,5
		2010	1,34	1,19	8,9
		2011	1,38	1,27	12,2
4,0–5,0	85	2008	1,25	1,05	—
		2009	1,31	1,08	4,7
		2010	1,35	1,15	7,8
		2011	1,41	1,24	12,8
5,0–7,5	72	2008	1,25	0,98	—
		2009	1,37	1,06	9,6
		2010	1,44	1,17	15,2
		2011	1,45	1,14	16,0
> 7,5	27	2008	1,44	1,33	—
		2009	1,50	1,37	6,7
		2010	1,58	1,38	14,1
		2011	1,65	1,44	14,6
Yhteensä	604	2008	1,30	1,08	—
		2009	1,37	1,13	5,3
		2010	1,44	1,20	10,6
		2011	1,45	1,23	11,5

* Verrattu vuoden 2008 toimitilavuokrien osuuden keskiarvoon.

LIITE 4. (jatkuu) Apteekkien palkkakulujen, toimitilavuokrien ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vuosi	Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta (%), keskiarvo	Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta (%), mediaani	Muiden liiketoimintakulujen osuuden prosentuaalinen muutos liikevaihdosta*
< 0,9	23	2008	4,72	4,05	—
		2009	5,04	4,17	6,8
		2010	5,34	4,22	13,1
		2011	5,29	4,09	12,1
0,9–1,3	45	2008	3,92	3,91	—
		2009	4,34	4,05	10,7
		2010	4,31	4,25	9,9
		2011	4,91	4,96	25,3
1,3–1,7	59	2008	3,79	3,50	—
		2009	4,06	3,58	7,1
		2010	4,20	3,83	10,8
		2011	4,39	3,81	15,8
1,7–2,1	70	2008	3,30	3,20	—
		2009	3,53	3,33	7,0
		2010	3,88	3,47	17,6
		2011	3,78	3,58	14,5
2,1–2,5	56	2008	3,60	3,43	—
		2009	3,97	3,69	10,3
		2010	3,93	3,60	9,2
		2011	4,22	3,91	17,2
2,5–2,9	45	2008	3,52	2,93	—
		2009	3,50	3,27	–0,6
		2010	3,80	3,53	8,0
		2011	4,00	3,58	13,6
2,9–3,4	61	2008	3,24	3,06	—
		2009	3,65	3,18	12,7
		2010	3,74	3,38	15,4
		2011	4,04	3,55	26,7
3,4–4,0	61	2008	3,30	3,07	—
		2009	3,33	3,17	0,9
		2010	3,61	3,33	9,4
		2011	3,71	3,55	12,4
4,0–5,0	85	2008	3,04	2,72	—
		2009	3,19	2,81	4,9
		2010	3,44	3,11	13,2
		2011	3,68	3,24	21,1
5,0–7,5	72	2008	3,21	2,67	—
		2009	3,30	2,89	2,8
		2010	3,60	3,33	12,1
		2011	3,70	3,30	15,3
> 7,5	27	2008	3,22	2,36	—
		2009	3,41	2,47	5,9
		2010	3,49	2,48	8,4
		2011	4,05	3,12	25,8
Yhteensä	604	2008	3,44	3,15	—
		2009	3,65	3,32	6,1
		2010	3,84	3,46	11,6
		2011	4,05	3,69	17,7

* Verrattu vuoden 2008 muiden liiketoimintakulujen osuuden keskiarvoon.

LIITE 5. Heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien määrittely.

Heikosti kannattavina pysyneet apteekit: Ryhmään kuuluvat apteekit, joiden liikevoitto ennen veroja on ollut alle 84 000 euroa sekä vuonna 2009 että vuonna 2011. Aineistossa ovat mukana vain apteekit, joissa ei ole tapahtunut omistajavaihdosta vuosina 2009 ja 2011.

Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit: Ryhmään kuuluvat apteekit, joiden liikevoitto ennen veroja on ollut yli 84 000 euroa vuonna 2009, mutta vuonna 2011 alle 84 000 euroa. Aineistossa ovat mukana vain apteekit, joissa ei ole tapahtunut omistajavaihdosta vuosina 2009 ja 2011.

Kannattaviksi muuttuneet apteekit: Ryhmään kuuluvat apteekit, joiden liikevoitto ennen veroja on ollut alle 84 000 euroa vuonna 2009, mutta vuonna 2011 yli 84 000 euroa. Aineistossa ovat mukana vain apteekit, joissa ei ole tapahtunut omistajavaihdosta vuosina 2009 ja 2011.

LIITE 6. Heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatarvikkeiden myynti sekä toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

	Vuosi	Liikevaihto			Lääkemyynti			Yleisten kauppatarvikkeiden myynti		
		Keskiarvo (M€)	Mediaani (M€)	Muutos-%*	Keskiarvo (M€)	Mediaani (M€)	Muutos-%*	Keskiarvo (t€)	Mediaani (t€)	Muutos-%*
Heikosti kannattavina pysyneet apteekit (n = 20)	2009	2,30	2,56	—	2,36	2,07	—	140,58	116,41	—
	2010	2,30	2,49	0,0	2,34	2,14	-0,8	151,69	75,77	7,9
	2011	2,22	2,39	-3,5	2,29	2,15	-3,0	138,73	91,27	-1,3
Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 18)	2009	2,62	1,85	—	2,68	1,82	—	152,67	127,73	—
	2010	2,44	1,73	-6,9	2,51	1,74	-6,3	141,52	115,53	-7,3
	2011	2,30	1,75	-12,2	2,36	1,66	-11,9	144,15	79,21	-5,6
Kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 13)	2009	3,19	3,11	—	3,28	3,33	—	179,78	95,17	—
	2010	3,22	3,33	0,9	3,32	3,60	1,2	199,16	101,94	10,8
	2011	3,31	3,50	3,8	3,31	3,43	0,9	214,74	94,34	19,4

* Verrattu vuoden 2009 keskiarvoon.

LIITE 6. (jatkuu) Heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien liikevaihto, lääkemyynti, yleisten kauppatarvikkeiden myynti sekä toimitilavuokrien, palkkakulujen ja muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta.

	Vuosi	Toimitilavuokrien osuus liikevaihdosta (%)			Palkkojen osuus liikevaihdosta (%)			Muiden liiketoimintakulujen osuus liikevaihdosta (%)		
		Keskiarvo	Mediaani	Muutos-%*	Keskiarvo	Mediaani	Muutos-%*	Keskiarvo	Mediaani	Muutos-%*
Heikosti kannattavina pysyneet apteekit (n = 20)	2009	2,82	1,89	—	11,95	12,90	—	6,04	4,72	—
	2010	2,87	1,89	1,8	11,66	12,47	-2,4	6,54	6,22	8,3
	2011	2,69	2,00	-4,6	11,89	12,68	-0,5	6,71	5,23	11,1
Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 18)	2009	1,47	1,44	—	9,76	10,51	—	4,17	4,03	—
	2010	1,85	1,46	25,9	10,86	11,57	11,3	5,18	4,20	24,2
	2011	1,99	1,63	35,4	11,50	11,43	17,8	5,66	5,02	24,6
Kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 13)	2009	2,91	2,50	—	11,13	10,91	—	6,50	6,24	—
	2010	2,90	2,35	-0,3	10,82	11,42	-2,8	5,85	5,59	-10,0
	2011	3,00	2,38	3,1	10,70	10,35	-5,1	5,59	4,91	-14,0

* Verrattu vuoden 2008 keskiarvoon.

LIITE 7A. Apteekkien omavaraisuusaste

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Omavaraisuusaste ≤ 20 %, (osuus, %)	Omavaraisuusaste 20–40 %, (osuus, %)	Omavaraisuusaste ≥ 40 %, (osuus, %)
< 0,9	20	10,0	5,0	85,0
0,9–1,3	50	42,0	16,0	42,0
1,3–1,7	56	26,8	17,8	55,4
1,7–2,1	67	31,3	20,9	47,8
2,1–2,5	53	37,7	26,4	38,9
2,5–2,9	56	25,0	12,5	62,5
2,9–3,4	58	27,6	19,0	53,4
3,4–4,0	50	22,0	30,0	48,0
4,0–5,0	95	21,1	28,4	50,5
5,0–7,5	81	34,6	22,2	43,2
> 7,5	18	27,8	38,9	33,3
Yhteensä	604	28,6	21,9	49,5

LIITE 7B. Heikosti kannattavina pysyneiden, heikosti kannattaviksi muuttuneiden ja kannattaviksi muuttuneiden apteekkien omavaraisuusaste.

	Omavaraisuusaste ≤ 20 %, (osuus, %)	Omavaraisuusaste 20–40 %, (osuus, %)	Omavaraisuusaste ≥ 40 %, (osuus, %)
Heikosti kannattavina pysyneet apteekit (n = 20)	70,0	15,0	15,0
Heikosti kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 18)	33,3	16,7	50,0
Kannattaviksi muuttuneet apteekit (n = 13)	54,9	15,4	30,8

LIITE 8. Apteekkien vaihto-omaisuus.

Liikevaihtoryhmä (M€)	N	Vaihto-omaisuus, keskiarvo (t€)	Vaihto-omaisuus, mediaani (t€)	Vaihto-omaisuus, minimi (t€)	Vaihto-omaisuus, maksimi (t€)
< 0,9	19	56,30	46,39	28,85	124,02
0,9–1,3	49	82,33	74,53	51,85	183,17
1,3–1,7	56	106,73	91,36	55,34	346,32
1,7–2,1	66	162,10	127,85	67,55	448,03
2,1–2,5	53	181,15	144,77	96,86	726,21
2,5–2,9	56	217,78	167,92	78,64	649,64
2,9–3,4	57	249,45	180,47	119,06	990,73
3,4–4,0	48	271,20	206,04	125,63	892,68
4,0–5,0	95	297,09	230,30	119,53	889,81
5,0–7,5	81	339,06	300,47	141,15	1091,58
> 7,5	18	548,59	386,69	233,80	1904,92
Yhteensä	598	228,05	177,62	28,85	1904,92

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus | Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet | Finnish Medicines Agency

Postiosoite: PL 55, 00034 Fimea | Käyntiosoitteet: Mannerheimintie 103b, Helsinki |
Mannerheimintie 166, Helsinki (Valvontalaboratorio) | Mikrokatu 1, Kuopio

ISBN 978-952-5624-27-4